

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ

DEVLET MEMURLARI KANUNUNA GÖRE DİSİPLİN
SUÇ VE CEZALARI

(Master Tezi)

Aziz DİNLEN

1987 - ANKARA

İÇTİHADİ KAYNAKLAR

- AKURAL, Sami, ZİYLAN, Ç : Danıştay Sekizinci Daire Kararları, Ankara, 1963
- DİNCER, Güven ve Ark. : Danıştay Kararları, Ankara, 1967
- DİNCER, Güven ve Ark. : Danıştay Kararları, Ankara, 1969
- HOC AOĞLU, Şeref : Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemesi Karar Hülasaları, Ankara, 1955
- HOC AOĞLU, Şeref ve Ark : Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemesi Karar Hülasaları, Ankara, 1963
- MÜDERRİSOĞLU, Hakkı : Danıştay Kanunu ve İlgili Mevzuat, Gerekçeler, İçtihatlar, Açıklamalar, Ankara, 1974
- OKAY, S.N : Danıştay Karar ve İçtihatları, Ankara, 1946
- ÖZEREN, Ahmet ve Ark. : Danıştay Kararları, Ankara, 1969
- TUNCAY, aydın : İdare Hukuku ve İdari Yargının Bazı Sorunları, Ankara, 1972
- Danıştay Yayını : Danıştay Dokuzuncu Daire Kararları, Ankara, 1973
- Danıştay Yayını : Danıştay İçtihadı Birleştirme Kararları, II (1967-72) Ankara, 1973
- Danıştay Yayını : Danıştay Sekizinci Daire Kararları, Ankara, 1974
- Danıştay Yayını : İdare Hukuku ve İdari Yargı İle İlgili İncelemeler I. Ankara, 1976
- Danıştay Yayını : Danıştay Onikinci Daire Kararları, Birinci Kitap I. Cilt, Ankara, 1976
- Danıştay Yayını : Danıştay Onikinci Daire Kararları, Birinci Kitap, II Cilt, Ankara, 1976

Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ

DEVLET MEMURLARI KANUNUNA GÖRE DİSİPLİN
SUÇ VE CAZALARI

(Master Tezi)

Hazırlayan
Aziz DİNLEN

Tez Danışmanı
Dç. Dr. Süleyman ARSLAN

1987 - ANKARA

Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri tarafından, genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerinin ifası ile görevlendirilen memurların, görev içinde veya görev dışında, birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde, görevlerinin önem ve sorumluluğu dolayısıyla bazı kurallara uymaları gerekir.

Memurların hatalı davranışları veya kusurlu hareketleri; kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülememesi, Devletin itibarı ve ona duyulan güvenin sarsılması sonuçlarını doğurur. Bu hallerde memurlara verilecek disiplin cezaları ve bu cezaların uygulanma şekli, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu ile özel kanunlar ve bunlara dayanılarak düzenlenen tüzük ve yönetmeliklerle belirlenmiştir.

Çalışmamızda; önce, genel olarak disiplin suç ve cezalarının mahiyeti ve konusu ele alınıp, ceza hukuku ilkelerinin disiplin uygulamaları yönünden değerlendirilmesi yapılmış, bunların disiplin hukuku içindeki yeri ve uygulanabilirliği araştırılmıştır. Daha sonra, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa göre memurların ödev ve sorumlulukları, uymakla yükümlü oldukları mecburiyetler ve yasaklar belirtilip disiplin suçlarının temel kaynakları ortaya konulmuştur. Disiplin cezası vermeye yetkili amir ve kurullar, disiplin soruşturması ve disiplin cezalarının uygulanması, 2670 sayılı yasa ile getirilen yeni düzenlemeler çerçevesinde incelenmiş ve ilgisi dolayısıyla kısaca, görevden uzaklaştırma konusuna temas edilmiştir.

Çalışmamızı yönlendiren ve kıymetli yardımlarıyle tezin hazırlanmasında ilgilerini esirgemeyen Tez Danışmanı Doç. Dr. Süleyman ASLAN ile yetişmeme katkıda bulunan hocalarıma teşekkür etmeyi zevkli bir görev addetmekteyim.

Ankara, Şubat 1987

Aziz DİNLEN

İ Ç İ N D E K İ L E R

BÖLÜM I

DİSİPLİN, KAMU HİZMETİ, KAMU GÖREVLİLERİ,
DİSİPLİN SUÇU VE DİSİPLİN CEZASI KAVRAMLARI

I. DİSİPLİN KAVRAMININ TANIMI	1
II. KAMU HİZMETİ KAVRAMI.....	4
III. KAMU GÖREVLİLERİ KAVRAMI.....	5
IV. MEMUR KAVRAMI.....	6
A. Kavram olarak memurluk	6
1. Anayasa'ya Göre Memur.....	7
2. Devlet Memurları Kanuna Göre Memur.....	8
3. Türk Ceza Kanununa Göre Memur.....	9
4. Memurin Muhakematı Hakkındaki Muvakkat. Kanuna Göre Memur	13
B. Devlet Memurları Kanununa Göre Kamu... Görevlilerinin Türleri	13
1. Memurlar.....	13
2. Sözleşmeli Personel.....	14
3. Geçici Görevliler	14
4. İşçiler.....	14

V. DİSİPLİN SUÇU.....	16
VI. DİSİPLİN CEZALARI.....	16
VII. DİSİPLİN CEZALARININ HUKUKSAL ANALİZİ.....	18
A. Sebep	18
B. Yetki	19
C. Usul ve Şekil.....	19
D. Konu.....	19
E. Maksud.....	20
VIII. DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARININ ADLİ SUÇ VE CEZALARLA KARŞILAŞTIRILMASI	20
IX. DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARININ CEZA HUKUKUNUN BAŞLICA İLKELERİ KARŞISINDA DURUMU	22
A. "Kanunsuz Suç ve Ceza Olmaz" ilkesi.....	22
B. "Kanunu Bilmemek Mazeret Sayılmaz" ilkesi	23
C. Suça Teşebbüs.....	24
D. Suça İştirak	24
E. Hafifletirici ve Ağırlaştırıcı Sebepler.....	25
F. Zaman Yönünden Lehte Olan Hüküm Uygulanması.....	26
G. Tecil	26
H. Zaman Aşımı.....	27
İ. Af.....	28
a. Genel Af.....	28
b. Özel Af.....	29

1. Tekerrür.....	29
a. Genel Tekerrür.....	29
b. Özel Tekerrür	30
j. Şikayetten Vazgeçme	30
k. Cezai Ehliyet	31
a. Yaş	32
b. Sağır ve Dilsizlik Hali.....	32
c. Akıl Maluliyeti.....	33
d. Sarhoşluk.....	33
l. Fiilin Suç Olma Niteliğini Ortadan Kaldıran Sebepler.....	34
a. Kanunun bir Hükümünü veya infazı Zaruri Olan Emri icra Suretiyle İşlenen Suçlar.....	34
b. Meşru Müdafaa.....	35
c. Zaruret Hali	36
M. Haksız Tahrik.....	37
N. Zararın Tazmini	38
X. KURUM VE KURULUŞTAN AYRILANLARIN DİSİPLİN HUKUKU	
YÖNÜNDEN DURUMU	38
XI. DİSİPLİN KOVUŞTURMASI İLE ADLİ KOVUŞTURMANIN	
BİRLİKTE YAPILABİLMESİ.....	39
XII. BAZI ÖZEL KANUNLARDA DİSİPLİN CEZALARI.....	40

BÖLÜM 2

DEVLET MEMURLARI KANUNUNA GÖRE ÖDEV VE SORUMLULUKLAR

YASAKLAR, DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARI

1. DEVLET MEMURLARI KANUNUNA GÖRE ÖDEV VE SORUMLULUKLAR,YASAKLAR.....	47
A. Temel Kurallar	47
B. Memurların Ödevleri, Sorumlulukları	47
1. Sadakat Ödevi	47
2. Tarafsızlık ve Devlete Bağlılık Ödevi	48
3. Uygun Davranışta Bulunma ve İşbirliği	
İçinde Çalışma	49
4. Yurtdışında Davranış	50
5. Amir Durumunda Olan Devlet Memurlarının Görev ve	
Sorumluluğu	50
6. Genel Olarak Görev ve Sorumluluk	51
a. Mevzuata Aykırı Emir	51
b. Konusu Suç Teşkil Eden Emir	51
7. Kişisel Sorumluluk ve Zarar	52
a. Kasıt, Kusur, İhmal veya Tedbirsizlik	
Sonucunda İdarenin Zarara Uğraması	53
b. Kasıt, Kusur İhmal veya Tedbirsizlik Sonucunda	
Üçüncü Kişilerin Zarara Uğraması	53
8. Mal Bildirimi	53
9. Basına Bilgi ve Demeç Verme	53
10. Resmi Belge, Araç ve Gereçlerin Verilen Mahaller	
Dışına Çıkarılmaması ve İadesi	54

C. Yasaklar	55
1. Toplu Eylem ve Hareketlerde Bulunma Yasağı	55
2. Grev Yasağı	56
3. Ticaret ve Diğer Kazanç Getirici Faaliyetlerde Bulunma Yasağı	56
4. Hediye Alma, Menfaat Sağlama Yasağı	61
5. Denetimindeki Teşebbüsten Menfaat Sağlama Yasağı	62
6. Gizli Bilgileri Açıklama Yasağı	62
a. Genel Olarak Bilgi Açıklama Yasağı	62
b. Vergi Kanunlarına Göre Bilgi Açıklama Yasağı	63
c. Amme Alacaklarının Tahsili Usulu Hakkındaki Kanuna Göre Bilgi Açıklama Yasağı	64
d. Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkındaki Kanuna Göre Bilgi Açıklama Yasağı	64
e. Bankalar Kanununa Göre Bilgi Açıklama Yasağı	64
7. Kıyafet ve İkamet Mecburiyeti	65
a. Kıyafet Mecburiyeti	65
b. İkamet Mecburiyeti	65
 II. DISİPLİN CEZALARININ ÇEŞİTLERİ İLE CEZA	
UYGULANACAK FİİL VE HALLER	66
A. Disiplin Cezalarının Türleri	66
B. Disiplin Cezalarının Çeşitleri ve Uygulanacak Fiil ve Haller	67
1. Uyarma	67
2. Kınama	68
3. Aylıktan Kesme	70
4. Kademe İlerlemesinin Durdurulması	71
5. Devlet Memurluğundan Çıkarma	73

BÖLÜM 3

DİSİPLİN CEZASI VERMEYE YETKİLİ AMİR VE KURULLAR

I. GENEL OLARAK DİSİPLİN CEZASI VERMEYE

YETKİLİ AMİR VE KURULLAR	75
--------------------------------	----

II. ÖZEL KANUNLARIN DİSİPLİN CEZALARINI VERMEYE

YETKİLİ KILDIĞI AMİR VE MERCİLER	76
--	----

III. DİSİPLİN VE ÜST DİSİPLİN AMİRLERİ

A. Disiplin ve Üst Disiplin Amirlerinin Tesbiti	80
---	----

B. Disiplin ve Üst Disiplin Amirlerinin

Yetki ve Sorumlulukları	82
-------------------------------	----

a. Yetkileri	82
--------------------	----

b. Sorumlulukları	83
-------------------------	----

IV. SİCİL AMİRLERİ VE MİSYON ŞEFLERİNİN YETKİLERİ

V. DİSİPLİN VE YÜKSEK DİSİPLİN KURULLARI.....

A. Kurulların Kuruluşu	85
------------------------------	----

B. Kurulların Görev Alanları	90
------------------------------------	----

BÖLÜM 4

DİSİPLİN CEZASI UYGULAMASI VE DİSİPLİN SORUŞTURMASI

I. DİSİPLİN CEZASI UYGULAMASI

A. Disiplin Amirleri ve Kurullarının Karar Usulleri	92
---	----

B. Zamanaşımı	95
---------------------	----

C. Savunma	96
------------------	----

D. Disiplin Cezalarının Ağırlaştırılmasını veya Hafifletilmesini Gerektiren Haller	98
E. Uygulama, İtiraz ve Cezaların Sicilden Silinmesi	99
a. Uygulama	99
b. İtiraz	100
c. Cezaların Sicilden Silinmesi	104
II. DİSİPLİN SORUŞTURMASI	105
III. GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA	108
A. Genel Olarak Görevden Uzaklaştırma	108
B. Görevden Uzaklaştırmaya Yetkililer	109
C. Görevden Uzaklaştırılma Tedbirinin Kaldırılması	111
D. Görevden Uzaklaştırılan veya Görevinden Uzak Kalan Memurların Hak ve Yükümlülükleri	113
SONUÇ	115
FAYDALANILAN KAYNAKLAR	118

BİRİNCİ BÖLÜM

DISİPLİN, KAMU HİZMETİ, KAMU GÖREVLİLERİ, DISİPLİN SUÇU VE DISİPLİN CEZASI KAVRAMLARI

1. DISİPLİN KAVRAMININ TANIMI

Disiplin etimolojik olarak birlikte çalışmak demektir. Başka bir açıdan disiplin, mevcut kurallara uygun davranılmasını sağlayacak bir eğitim olarak nitelendirilebilir. Değişik bir bakış açısına göre insanın diğer insanlar ile işbirliği yapabilme ve bu işbirliğinin şartların hazırlayabilmesinde bir Disiplin kavramı olarak mütalâa edilebilir.

Disiplin kavramının ifade ettiği üç değişik davranış şeklini aşağıdaki gibi özetleyebiliriz.

- Disiplin bir kişinin kendi kendine uyguladığı kontrol tedbirleridir.
- Düzenli bir davranış için kişiyi grupta içinde kontrol edecek tedbirler bütünüdür.
- Hukuki anlayışla istenilmeyen yasaklara karşı yüklenilen cezadır.
- İstenilmeyen bir fiilin sonucu olarak, gelecekte aynı cins bir davranışın ortaya çıkmasını engellemek amacıyla yüklenilen bir ceza türüdür.

Meydan Laurousse disiplini, "bir topluluğu yöneten kanunların yönetmeliklerin bütünü" olarak tanımladıktan sonra diğer anlamlarını şöyle açıklamaktadır:

- Disiplin, bir kişinin kurallara uyma eğilimi veya aldığı emirleri tartışmasız yerine getiren kimsenin niteliğidir.

- Disiplin, bilimsel bir metodun veya ahlaki bir davranışın sıkı bir şekilde kurallara bağlanmasıdır.

Genel anlamı içinde düşünüldüğünde disiplin için; kişinin, toplumun bir ferdi veya bir teşkilatın mensubu olarak toplum veya teşkilatın çıkarları ve yararları için konulmuş kurallara bir zorlama olmaksızın uyma isteğidir denilebilir.

Disiplinin yazılı kuralları olduğu gibi yazılı olmayan, ancak yerleşmiş, toplumsal değerlerden kaynaklanan dayanakları vardır. Yazılı kurallar ölçüsünde önemli olan bu kaideler, hem toplum içinde hemde teşkilat içinde dayanışmayı, yardımlaşmayı sağlar ve fertlerde mensubiyet duygusu doğururlar. Yazılı olmayan bu kurallardan hareketle disiplini: astın üste gösterdiği saygıya karşı, sevgi ve himaye görmesidir diye de tanımlayabiliriz.

Disiplinli olmak susmak demek değildir. Çekimser olmak veya kendisini tehlikeye sokmadan sadece yapılacak işe inanmak, sorumluluktan kaçmakta değildir. Disiplinli olmak, alınan emirler yönünde hareket etmek bunun içinde alınan emirleri yerine getirmek imkânını ve gerekli enerjiyi bulmak demektir.

Disiplin kelimesi, Latince "disiplina" sözcüğünden dilimize geçmiştir. Kelime manası olarak zihni, moral eğitim ve şahsiyet gelişmesi anlamına gelir. Disiplin esas olarak, arzulanan amaçların istikrarlı olarak sağlanması için davranışlara yön verme kavramı olarakta tarif edilmektedir.(1)

(1) Esin ÜROCO , Disiplin Cezaları, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu Sistemi, İstanbul, 1967, s.5.

Disiplin, "Örgütlenmiş bir toplulukta veya bir kurumda fertlerin davranışlarını kontrol etmesi bakımından kanunların, nizamların ve teessüs etmiş kaidelerin hakim kılınması" (2) olarak tanımlandığı gibi; "Kurum mensuplarının kurum düzenine aykırı kavranışlarından ötürü tabi oldukları müeyyideler" (3) olarak da tanımlanmaktadır.

Toplum hayatının temelini, düzenli işlemlerini ve sürekliliğini sağlayan unsurlardan biride disiplindir. Disiplin kurulamayan veya bozulan toplumlarda kamu düzeninin sağlıklı bir yapıda olduğundan sözedilemediği gibi hizmetlerin verimli, hızlı ve kamu yararına en uygun şekilde görüldüğünü iddia etmekte mümkün değildir.

Diğer bütün kamu tüzel kişilerini kapsayan bir hukuki varlık olan Devletin en belirgin özelliğinin otorite olduğu tartışmasızdır. Devletlerin teşkilat yapıları başka bir deyişle yönetim biçimleri farklı da olsa Devlet ve Otorite kavramları birbirinden ayrı düşünülemezler.

Kamu hizmetlerinin kamu yararını sağlamak amacıyla hızlı ve verimli ifasını temin eden ilk gözönünde bulundurulacak husus, teşkilatın kuruluş ve işleyişine ait kuralların bilimsel olmasıdır. Teşkilat yapısına ait ilkelerin bilimsel olması kadar, bu teşkilatı işletecek amaca yöneltecek olanlar ile başka bir ifadeyle teşkilata ruh verecek olanlarla ilgili düzenlemelerinde aynı derece bilimsel olması gerekir. Kamu Hizmetleri kişiler (memurlar) eliyle ifa edildiğine göre; memurların, kamu yararını en üstün şekilde gerçekleştirmelerine imkân ve-

(2) Orhan PİRLER, Devlet Memurları Kanunu, Ankara, 1982, s. 364.

(3) Kemalettin ALIKAŞIĞOĞLU, "Disiplin Cezaları", A.İ.D. Cilt: 10, Sayı 4, Aralık, 1977 s. 32.

recek çalışma düzen ve kurallarının tesbit edilmesi gerekir. Bu kurallar doğrudan doğruya çalışma düzenine ait olabileceği gibi kamu görevlilerinin çalışmalarını olumlu veya olumsuz etkilemeleri ihtimali olan özel yaşantılarına aitte olabilir. Bu kuralların tamamına birden disiplin kuralları diyebiliriz.

Konumuz 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu açısından disiplin suç ve cezalarını incelemek olduğuna göre, bu konulara geçmeden kamu hizmeti ve kamu görevlileri kavramlarının kısacada olsa açıklanması gerekecektir. Disiplin cezaları memurlara verildiğine göre önce memur kimdir sorusuna da cevap aranacaktır.

II. KAMU HİZMETİ KAVRAMI

Kamu hizmeti, kamu yönetiminin temel kavramlarından biridir. Bu kavram, kamu yönetiminin uğraş alanının belirlenmesi için yardımcı olur. Kamu hizmeti, kimi zaman "faaliyet, iş uğraş" anlamında, bazen de "Kamu kuruluşları" anlamında kullanılır. Anayasa'nın 128. Maddesindeki "Kamu hizmetleri" deyimini birinci anlama, yine Anayasa'nın 70. Maddesindeki "kamu hizmetleri" deyimini ise ikinci anlama örnektir.

Kamu hizmetinin "faaliyet, iş, uğraş" anlamı üzerinde durularak bir tanım yapmak gerekirse, aşağıdaki gibi bir tanım yapılabilir: Kamu hizmeti, bir kamu kuruluşunun veya kurumunun ya kendisi tarafından ya da yakın gözetimi altında özel kesim kuruluşları eliyle kamuya sağlanan hizmettir.(4)

S. Sami ONAR'a göre kamu hizmeti; "devlet veya diğer kamu tüzelkişileri tarafından ve bunların denetimi veya gözetimleri altında umumi veya kollek-

(4) Devlet Memurları El Kitabı, TODAİE Yayınları, Ankara, 1985, s. 41.

tif ihtiyaçları karşılamak, tatmin etmek veya amme menfaatını sağlamak amacıyla icraya ve topluma, arzedilmiş bulunan devamlı ve muntazam hareketlerdir." (5)

Bu tanıma göre;

- Kamu hizmetleri devlet veya kamu tüzelkişileri tarafından bizzat veya gözetimleri altında icra edilirler.

- Kamu hizmetleri toplumun genel ve ortak ihtiyaçlarını karşılayan hizmetlerdir.

- Kamu hizmetlerinde devamlılık ve düzenli oluş asıldır.

Kamu hizmeti ile kamu görevi farklı kamu faaliyetleridir. Kamu görevi, faaliyetler içinde idarenin toplumun refahını sağlamak için ifaya zorunlu olanları kapsar.

Bu ve buna benzer tanımlara dayanılarak bir hizmetin kamu hizmeti sayılabilmesi için, onun doğrudan doğruya kamuya yönelik olması ve bu hizmetin yerine getirilmesinin kamuya yarar sağlaması, Hizmetin kamu tüzel kişileri tarafından yürütülmesi, Kamu yararı sağlayan bir hizmet olması, hizmetin kamu hukuku usulleriyle yapılması gerektiğini söyleyebiliriz.

III. KAMU GÖREVLİLERİ KAVRAMI

Kamu yönetiminin başarısı, herşeyden önce nitelik ve nicelik bakımından yeterli kişilerin istihdamı ile mümkündür. Kamu yönetiminin en önemli unsuru olan insan öğesine "Kamu görevlileri" denmektedir. Kamu görevlileri, kamu kesimindeki bir kuruluş ya da kuruma bağlı olarak çalışırlar.

(5) S.S. ONAR, İdari Hukuku Umumi Esasları, Cilt:II İstanbul, 1966, s.1329.

Kamu görevlileri kavramının biri geniş, diğeri ise dar olmak üzere iki anlamı vardır. Geniş anlamdaki kavrama, kamu kesiminde çalışan, hukuki durumları birbirinden farklı tüm görevliler girmektedir. Dar anlamdaki kavrama ise, Devletin siyasal yapısını oluşturan görevlilerin dışındaki sivil, asker tüm kamu görevlileri girmektedir. Ancak, burada sözü edilecek olanlar, dar anlamdaki kamu görevlilerinden sivil yönetimde çalışanlardır.

IV. MEMUR KAVRAMI

A. Kavram Olarak Memurluk

Devlet memuru bir kamu görevlisidir. Bununla beraber, kamu görevlisi tanımından da anlaşılacağı üzere her kamu görevlisine memur demek de mümkün değildir.

Ansiklopedi ve sözlüklerde memur;

- Bir emir alan, bir işe tayin olunan görevli,
 - Devlet hizmetinde bulunan adam,
 - Bir amirin emrinde iş görmekle görevli maaşlı adam,
 - Daha çok kafasıyla çalışan görevli,
 - Kendine devlet hizmeti verilen ve özel şekilde kayıtlı bulunan
- gehel ya da özel bütçeden aylık alan kimse,
- olarak tanımlamaktadır.

Bir kamu görevlisinin memur sayılabilmesi için;

1. Bir kamu kuruluşunun devamlı kadrosunda bulunması,
2. Devlete ait asli ve sürekli bir görev yapması,
3. İdare Hukuku düzenine bağlı olması,
4. Genel ve katma bütçelerden aylık alması,

gereklidir.

Hukuk düzenimizde çeşitli memur tanımları vardır. Anayasa, Devlet Memurları Kanunu ve Türk Ceza Kanunu "Memur"u kendi yönlerinden tanımlamışlardır.

1. Anayasa'ya Göre Memur

1982 Anayasası, "Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür" kuralını getirmiştir. Bu kural, 1961 Anayasasındaki kuraldan farklıdır; Zira, 1961 Anayasasında sadece "Memurlardan" söz edilirken, 1982 Anayasasında, memurlar yanında "diğer kamu görevlilerinden" de söz edilmektedir. Böylece, genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken asli ve sürekli görevlerin memurlar yanında "diğer kamu görevlileri" eliyle de yürütüleceği hükme bağlanmış olmaktadır. Anayasa'da sözü edilen "diğer kamu görevlileri" kavramımızca, gördükleri hizmetler itibarıyla statüleri memurlardan farklı olan kamu

görevlileri olup, bunlara örnek olarak silahlı kuvvetler mensupları, hâkimler ve savcılar, üniversite öğretim üyeleri gösterilebilir. Bunlar, kendi personel kanunlarına tabi olup, özellikle mali hükümler bakımından 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun kapsamı dışındadırlar.

2. Devlet Memurları Kanununa Göre Memur

657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 15.5.1975 gün ve 1897 sayılı Kanunun 1. Maddesiyle değiştirilen 4. Maddesinde, "Mevcut kuruluş biçimine bakılmaksızın, devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerince genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerini ifa ile görevlendirilenler" memur sayılmışlardır.

Ayrıca, aynı madde ile; yukarıdaki tanımlamalar dışındaki kurumlarda genel politika tesbiti, araştırma, planlama, programlama, yönetim ve denetim gibi işlerde görevli ve yetkili olanların da memur sayılacakları hükme bağlanmıştır.

Devlet Memurları Kanunu "memur" kavramını genişleterek "devamlı yardımcı hizmetleri" görenlerin de "memur" olduklarını kabul etmiştir.(6)

Diğer taraftan, Memurun Muhakematı Kanununun uygulanmasında önemli bir yeri olan, Türk Ceza Kanununun 279. Maddesindeki memur tanımı ise yukarıdakilerden önemli derecede farklılık göstermektedir.

(6) 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu Değişik Madde (36/VIII)

3. Türk Ceza Kanununa Göre Memur

Memurla ilgili tanıma TCK'nun 279 uncu maddesinde yer verilmiş olup, düzenleme aynen şu şekildedir:

" Ceza Kanununun takibatında;

1. Devamlı veya muvakkat surette teşrii, idari ve adli bir âmme vazifesi gören devlet veya diğer her türlü âmme müesseseleri memur, müstahdemleri,

2. Devamlı veya muvakkat, ücretsiz veya ücretli, ihtiyari veya mecburi olarak teşrii, idari veya adli bir âmme vazifesi gören diğer kimseler memur sayılır.

Ceza Kanununun takibatında âmme hizmeti görmekle muvazzaf olanlar:

1. Devamlı veya muvakkat surette bir âmme hizmeti gören devlet veya diğer âmme müessesesinin memur ve müstahdemleri:

2. Devamlı veya muvakkat, ücretli veya ücretsiz, ihtiyari veya mecburi surette bir âmme hizmeti gören diğer kimselerdir."

Memur tanımı hukukumuzda en geniş bir şekilde Türk Ceza Kanununda yer almıştır. Buna göre devamlı veya geçici, ücretli veya ücretsiz, ihtiyari veya zorunlu olarak yasama, idari veya adli bir kamu görevini gören kimseler memur sayılır.

./..

Türk Ceza Kanunu, 279. Maddesinde yaptığı tanımlama ile geniş anlamda kamu görevlilerini ifade etmiştir. Her ne kadar, "devamlı veya geçici, ücretsiz veya ücretli, ihtiyari veya mecburi olarak yasama ile ilgili, idari veya adli bir kamu görevi gören kimseler memurdur" demekte ise de, böyle geniş kapsamlı bir tanım, ancak kamu görevlileri için sözkonusu olabilir. Nitekim, tanıma göre örneğin, milletvekillerinin de "memur" sayılmaları gerekmektedir ki, aslında milletvekilleri geniş anlamda kamu görevlisidir.

Bu maddede, kamu hizmet gören bazı kişilerin, görevlerini yaptıkları sırada, işledikleri suçlardan dolayı, Türk Ceza Kanununun uygulanmasında memur sayıldıkları belirtilmiş, bu husus çeşitli kanunlarda da özel bir şekilde yer almış bulunmaktadır.

Ceza Kanununun bu maddesinde; Devletin itibarını, halkın güven duygusunu ve nihayet kamunun mal ve varlığının korumak yönünden konuyla ilişkisi kabul edilmiş ve ceza uygulamasında ağırlaştırıcı sebep sayılmıştır. Örneğin bir bakan, bir belediye başkanı veya encümen üyesi idare hukuku yönünden memur sayılmamakla beraber ceza hukuku uygulaması dolayısıyla, memur gibi kabul edilmektedir.(7)

Danıştayca alınmış aşağıdaki kararlar konuya daha da açıklık getirmektedir.

(7) Sadrettin SORBAHAR, Disiplin Cezaları ve uygulaması , Ankara,1976.s.18.

TCK'na göre memur sayılanlar ile ilgili yargı kararları:

4541 sayılı Yasada sayılan işler tartışmasız bir kamu hizmeti niteliğindedir. TCK. nun 279. maddesinde belirlenen tanım karşısında mahalle muhtarlarının Ceza Yasası Uygulaması bakımından memur sayılmaları, 2100 sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasasının 2. Maddesi ile Mahalle Muhtarlarının da Devlet bütçesinden ödenek almaları karşısında MMHK,nun uygulanması bakımından da memur sayılmaları gerekir. (D.2.D.16.1.1978 gün, e.97, K. 102)

Cezaevi gardiyanı Memurün Muhakematı Hakkındaki Kanuna tabi değilse de Ceza Kanunu tatbikatı bakımından memur sayılacaktır. (Y.5.C.D. 16.5.1979 gün, E. 1186, K. 1359)

Sosyal Sigortalar Kurumunun memur ve hizmetlileri T.C.K. nu hükümlerinin uygulanmasında memur sayılırlar. (Y.4.C.D.5.7.1978 gün, E. 3947 K. 3998)

TCK'na Göre Memur Sayılmayanlarla ilgili Yargı Kararları:

4081 Sayılı Yasaya göre çiftçi mallarını koruma kâtibi memur sayılmaz. (Y.4. C.D.4.6.1976 gün, E. 3856 K. 3968)

6145 Sayılı Kanunun 14/2. maddesine göre PTT memurları ancak sanık sıfatıyla TCK.nun uygulamasında memur sayılırlar, bu gözetilmeden mağdur PTT memuruna hakaret eden sanık hakkında TCK.nun 266/1. maddesiyle uygulama yapılması Kanuna aykırıdır.

(Y.4.C.D.10.12.1976 gün, E.7788, K. 7834)

Belediye Başkanlığı Odacısı Ceza Kanununun uygulanmasında memur sayılamaz.

(Y.4.C.D. 26.12.1977 gün, E. 7060, K. 7015)

Suçtan zarar gören Zirai Donatım Kurumu Ajans Şefi TCK.nun uygulamasında memur sayılamaz.

(Y.4.C.D. 15.2.1978 gün, E 523. 668)

Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Ortaklığı memurları kendilerine karşı işlenen suçlarda TCK.nun 279. maddesinde sözü edilen memurlardan sayılmazlar.

(Y.4.C.D. 4.4.1978 gün, E. 1841, K. 1874)

Ziraat Odası Meclisi Başkan ve Üyesi bulunan sanıkların 6964 sayılı Yasanın 1330 sayılı Yasa ile değişik 8. maddesi uyarınca, Genel Kurulu yön-temine uygun biçimde toplamamaktan ibaret eylemlerinin, aynı Kanunun 42. Maddesinde sayılan suçlardan bulunmaması nedeniyle Ceza Kanunu uygulamasında memur değildir.

(Y.4.C.D. 5.10.1978 gün, E. 5557, K. 5706)

Herhangi bir kamu hizmeti görmeyen ve hastane müstahdemlerinden sayılan hasta bakıcı TCK.nun 279 ncu maddesi hükmüne göre Ceza Kanununun uygulanmasında memur sayılmaz.

(Y.4.C.D. 2.3.1979 gün, E. 744, K. 994')

4. Memurin Muhakematı Hakkındaki Muvakkat Kanuna Göre Memur:

M.M.H.K. ayrı bir memur tanımı getirmemiş sadece memurların işledikleri suçları ve bazılarının soruşturma usullerini düzenlemiştir. M.M.H.K. nun uygulaması bakımından hangi suçların ve kamu görevlilerinin bu kanuna göre soruşturulması gerekeceği hususları konumuz dışında mütalâa edilmiştir.

B. Devlet Memurları Kanununa Göre Kamu Görevlilerinin Türleri

Anılan Kanun, kamu kesiminde çalışan görevlileri dört grupta toplamıştır. Bunlar; memurlar, sözleşmeliler, geçici görevliler ve işçilerdir. Devlet Memurları Kanununun uygulandığı kurumlarda bu dört tür istihdam şekli dışında istihdam şekli sözkonusu değildir. Şimdi bu dört gurubu tek tek açıklayalım.

1. Memurlar

Memur; Kamu kuruluş ve kurumlarının genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli görevlerini yerine getiren kimsedir. Burada sözü edilen "asli" ve "sürekli" görevler idare hukukunca düzenlenen görevlerdir.

2. Sözleşmeli Personel

Sözleşmeli Personel; Bir meslek bilgisine ve uzmanlığa ihtiyaç gösteren geçici ve zorunlu durumlarda istihdam edilen kimsedir. Sözleşmeli personel çalıştırabilmek için Maliye Bakanlığı ile Devlet Personel Başkanlığı'nın görüşleri ve konu ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararının olması gerekmektedir.

3. Geçici Görevliler

Geçici Görevliler; bir yıldan az süreli ya da mevsimlik hizmetlerde, hizmet yönetmeliği esaslarına göre sözleşme ile çalıştırılan ve işçi sayılmayan personeldir. Geçici görevlilerin sözleşme ve ücretlerine ilişkin esaslar ile hangi hizmetlerin bir yıldan az süreli veya mevsimlik hizmetler olduğu Bakanlar Kurulu'nca belirlenir.

4. İşçiler

İşçi; yürürlükteki yasalara göre, İş Kanununa göre "işçi" sayılanlar ile, kamu kuruluşlarındaki ya da kurumlardaki iş yerlerinde bedenen veyahut bedenen ve fikren çalışanlardan "bedeni" çalışmaları "fikri" çalışmalarına üstün olan kişiler "işçi" sayılırlar. Bu kimseler için Devlet Memurları Kanunları uygulanmaz. İşçilere özel hukuk hükümleri uygulanır; yönetim ile olan ilişkileri özel hukuk kurallarına göre düzenlenir.

Devlet Memurları Kanunu, kamu kuruluşlarında da, özel sektör kuruluşlarındaki esaslar dairesinde işçi çalıştırılabileceğini, işçiler için ayrı bir düzenlemeye gerek olmadığı ilkesini benimsemiştir.

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu;

Kendi özel yasalarındaki hükümlere tabi olanlar hariç,

- Genel ve katma bütçeli kuruluşlarda,
- İl özel idarelerinde,
- Belediyelerde,
- İl özel idareleri ve Belediyelerin kurdukları birliklerde,
- İl özel idareleri ve Belediyelere bağlı döner sermayeli kuruluşlarda,
- Kanunlarla Kurulan Fonlarda,
- Kefalet Sandıklarında,
- Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüklerinde,

çalışan memurları kapsamakta olup, Devlet memurlarının hizmet şartlarını, niteliklerini, atama ve yetiştirilmelerini, ilerleme ve yükselmelerini, aylıklarını ve ödenekleri ile diğer özlük işlerini düzenlemeyi amaç edinmiştir.

Ancak, genel ve katma bütçeli kurum oldukları halde, hizmetin özelliği dolayısıyla, aşağıdaki kurumlar, 657 sayılı Kanunun 1897 sayılı kanunla değiştirilen 1. Maddesinin 19.11.1980 gün ve 2261 sayılı kanunla değişik son paragrafı uyarınca bu kanun kapsamı dışında bırakılmışlardır.

1. Anayasa Mahkemesi üye ve yedek üyeleriyle raportörleri,
2. Hakimlik ve Savcılık mesleklerinde veya bu mesleklerden sayılan görevlerde bulunanlar,
3. Danıştay meslek mensupları,
4. Sayıştay meslek mensupları ve sayıştay savcı ve yardımcıları,

5. Üniversite ve yüksek öğretim kurumlarının öğretim üye ve yardımcıları,
6. Türkiye Orta-Doğu Amme İdaresi Enstitüsü öğretim üye ve yardımcıları,
7. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası üyeleri,
8. Genelkurmay Mehteran Bölüğü sanatkarları,
9. Devlet Tiyatrosu ile Devlet Opera ve Balesi sanatkarları, memurları, uzmanları,
10. Belediye Opera ve Tiyatroları sanatkarlar memurları, uzman memurları,
11. Şehir ve Belediye Konservatuvar ve Orkestralarının sanatkar memurları,
12. Spor - Toto Teşkilatında çalışan personel,
13. Subay, Astsubay, uzman çavuş ve uzman jandarmalar,
14. Emniyet Teşkilatı mensupları,

V. DİSİPLİN SUÇU

Disiplin suçları kavramı mevzuatta açık bir tarife kavuşturulmamıştır. Disiplin suçu teşkil eden eylemlerin mahiyetini cezalardan hareket ederek anlamak mümkündür. Devlet Memurları Kanununun 125. Maddesi sadece cezaları ve bu cezaların verilmesi gerektiği fiil ve halleri saymıştır.

VI. DİSİPLİN CEZALARI

Disiplin cezalarına geçmeden evvel idari cezayı kısaca açıklamakta fayda vardır. İdari ceza, idare edilenleri idare alanındaki hukuka

uygun davranmaya, idari borç ve ödevleri yerine getirmeye ve yasaklara uymaya zorlayan cezalar olup geleceğe yönelik etki yaparlar. Profesör T.Bekir BALTA, bu çeşit cezaları kurumsal ve kamusal ikiye ayırmaktadır. Kurumsal olanlar kamu görevlilerine uygulanan cezaları, kamusal olanlar ise meslek kurumlarının mensuplarına uygulanan cezaları kapsar. İdarenin en belirgin özelliği müeyyide uygulayabilmesi olduğuna göre gerek kurumsal gerek kamusal cezalar idari açıdan büyük ağırlık taşırlar. Bu cezaların en büyük özelliği de önceden yayınlanmış bir hukuk kuralına uygun olmalarıdır.

Disiplin cezaları kurumsal cezalardandır. Profesör S. Sami ONAR disiplin cezalarını "Memurun mesleki hayat ve vazifesinde görülen yolsuzluklara karşı kendisine tatbik edilen bir kısım zecri müeyyideler olarak" tanımlamaktadır. Profesör Ş. GÖZÜBÜYÜK ise; disiplin cezalarının "Memurların birlikte bulunma ve birlikte çalışmalarının sağlanabilmesi için uygulanan müeyyidelerden biri olduğunu ve bir kurumda çalışan memurların kurumun düzenini bozucu davranışlarına verilen cezalar olduğunu" belirtmektedir.(8)

Yukarıdaki tanımların disiplin cezalarını tam anlamıyla ifade edip etmediği tartışılabilir. Çünkü her iki tanım disiplin cezalarını kurum ve meslek çerçevesinde mütelaa etmektedir.

(8) A. Şeref GÖZÜBÜYÜK, Türkiye'nin İdari Yapısı, Ankara, 1982, s. 231.

Halbuki disiplin suçu teşkil eden fiillerden bir kısmının kurum ve görevle doğrudan ilgisi yoktur. Memurun tüm yaşantısı, kurum ve görev dışındaki bazı davranışları da çok zaman suç kapsamındadır.

Türk Hukuk Lugatında disiplin cezaları;"Amme hizmetlerinin layık olduğu önem ve doğrulukla görülmesi için memurlar üzerinde islah, ikaz, bazen de tasfiye maksadiyle konan belirli tedbir ve kaidelerdir." şeklinde tanımlanmıştır.

Yukarıda verilen tanım ve açıklamalarıda gözönüne alarak şöyle bir tanım da yapabiliriz.

Disiplin cezaları; Kamu hizmetlerinin en iyi şekilde yürütülmesini sağlamak, teşkilat düzenini devam ettirmek, devletin onur, saygınlık ve güvenilirliğini korumak amacıyla, kanunla belirlenmiş memuriyet statüsü dışındaki yasak fiil ve davranışlarda bulunan personel hakkında uygulanan idari ceza tedbirleridir.(9)

VII. DISİPLİN CEZALARININ HUKUKSAL ANALİZİ

Disiplin Cezalarının hukuksal analizini şöylece yapabiliriz.

A. Sebeb

Disiplin cezası uygulamasına sebep olan fiil ve haller, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, özel kanunlar, tüzükler ve yönetmelik-

(9) Sadrettin SÜRBAHAR, a.g.e s.26

lerle belirlenmiştir. Memurun, tüzük ve yönetmeliklerin emrettiği ödevleri yurt içinde veya dışında yapmamış olması, bunların uyulmasını zorunlu kıldığı hususları yapmaması, yasakladığı işleri yapması disiplin cezası uygulaması sebepleridir. Bu sebepleri belirten bir fiilin yapılan kovuşturma ile tesbiti halinde disiplin cezası uygulanacaktır.

B. Yetki

Ceza vermeye yetkili makamlar, disiplin amirleri ve Yüksek Disiplin Kurullarıdır. Disiplin amirleri idari mercilerdir. Devlet Memurluğundan çıkarma cezasını vermeğe yetkili kurul olan Yüksek Disiplin Kurulları kazai bir organ durumundadır. Bu kurulların yeminli tanık dinleme yetkisi vardır.

C. Usul ve Şekil

Disiplin neticesinin uygulaması esas olarak kazai usullere bağlıdır. Kovuşturma yapılması, neticesinin memura bildirilmesi, memurun savunmasının alınması, Devlet Memuriyetinden çıkarma cezalarında ilgili memurun sicil dosyası hariç olmak üzere soruşturma evrakını inceleyebilmesi, tanık dinletebilmesi, kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma yapma haklarının bulunması vb. usullerdir.

D. Konu

Disiplin cezalarının konusu kanunda belirtilmiştir. Bu konu dışında bir konu tasarrufla mevzu olamaz.

Ancak sebep ve konu arasında bir ilgi kurulamadığında cezayı tatbik eden merci sebebe göre verilecek cezayı yani tasarrufun konusunu tayin bakımından takdir yetkisine sahiptir.

E. Maksat

Disiplin cezası uygulamasının amacı, Memur statüsünün uygulanması ve kamu hizmetlerinin iyi bir şekilde görülmesinin sağlanmasıdır. Bu yüzden hissi, şahsi, siyasi maksatlarla disiplin tasarrufu yapılamaz ve disiplin cezası verilemez. (10)

VIII. DİSİPLİN SUÇ VE CEZALARININ ADLİ SUÇ VE CEZALARLA KARŞILAŞTIRILMASI

Disiplin cezalarının mahiyetini daha iyi anlayabilmemiz için genel ceza kavramı ile bir karşılaştırma yapmak gerekir. Bilindiği gibi ceza hukuku ile bir kişinin toplum düzenine karşı işlediği fiiller, disiplin cezaları ile kurum düzenini bozucu fiiller müeyyidelendirilmektedir. Bir fiil, hem toplum düzenini hemde düzenini bozucu sonuçlar doğurmuşsa her iki noktadan cezalandırılabilir.

Disiplin fiilleri ile ceza hukuku kapsamına giren fiiller ve sonuçları arasındaki ilişkileri şu noktalarda özetliyebiliriz.

(10) S. Sami ONAR, a.g.e s. 1192.

1. Ceza genel niteliktedir. Memur olsun olmasın herkese uygulanır. Disiplin cezası ise sadece memur ve kamu görevi yapanlara uygulanır. Bu durumda memur ile memur olmayanların birlikte işledikleri bir fiil ayrıca disiplin suçu teşkil ediyorsa disiplin cezası sadece memura verilir. Zaten böyle bir sonuç, disiplin cezasının çeşitleri gözönüne alındığında bir mecburiyet olarak ortaya çıkar.

2. Ceza, kişinin bazan memuriyet hayatını kısıtlamakla birlikte temel hakları ve hürriyetleri üzerinde de kısıtlama getirir. Disiplin cezaları ise memuriyet hayatı ile ilgili sonuçlar doğurur.

3. Bir fiil hem ceza hukuku hem disiplin yönünden kovuşturulabilir. Konumuzda "Bir kişiye aynı fiilden iki ayrı ceza verilmez" kuralı uygulanmaz. Zira bu kovuşturmaların hem amacı hem sahası hemde sonuçları farklıdır.

4. Genel olarak ceza kovuşturmasının sonucu, disiplin kovuşturması yapıp ceza verilmesini etkilemez. Ancak ceza kovuşturması sonunda adli mercilerce disiplin suçu teşkil ettiği ileri sürülen fiilin yokluğuna veya failin bu fiili işlemediğine karar verilmiş ise bu çeşit kararlar disiplin mercilerini bağlar.

" Disiplin cezasının mesnedini teşkil eden suçun varit olmadığı-
nın mahkeme kararı ile saptanması halinde disiplin cezası uygulanamaz".
(Dava Daire Kurulu 3.6.1967 tarih 735/677 sayılı karar)

5. Cezayı hakim; disiplin cezasını ise ceza vermeye yetkili amir tesbit eder. Başka bir ifadeyle cezalar adli kararlardır. Disiplin cezaları

ise idari yargı kararı değil, idari bir işlem niteliğindedir. Bu sebeple idari yargıya başvurma temyiz davası şeklinde değil, iptal davası olarak açılır. (Danıştay Dava Daireleri Kurulu 10.4.1974-143/253 sayılı karar)

IX. DISİPLİN SUÇ VE CEZALARININ, CEZA HUKUKUNUN BAŞLICA İLKELERİ KARŞISINDA DURUMU.

A. " Kanunsuz Suç ve Ceza Olmaz" ilkesi

Kanunun açıkca suç saymadığı bir fiil veya hal için kimse cezalandırılmaz. Hiç kimseye kanunda yazılı olmayan bir ceza verilemez.(11) O halde, bir fiilin suç sayılabilmesi için kanunda, bu fiilin karşılığı olan bir cezanın bulunması şarttır.

Ancak, disiplin suç ve cezalarında bu ilke yeterince kuvvet kazanmamıştır. Suçlar genellikle yuvarlak ifadelerle belirlenmiş ve disiplin cezalarına tekabül eden fiil ve haller takdiri ve yorumla yetkili mercilere bırakılmıştır. Nitekim 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik 125. Madde-sinde disiplin cezaları ve bunlara tekabül eden fiiller sayıldıktan sonra "Yukarıda sayılan ve disiplin cezasını gerektiren fiil ve hallere nitelik ve ağırlıkları itibariyle benzer eylemlerde bulunanlara da aynı neviden disiplin cezası verilir" hükmü yer almıştır. Bu hükmün memurların kanunda sayılmayan ancak memuriyet görev ve ünvanı ile bağdaşmayacak hareketlerini önleme açısından yararlı olacağı düşünülmekle birlikte, keyfiliğe de imkan tanıdığını gözden uzak tutamayız.

(11) 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu, değişik 1. Md.

Böylece, kıyaslama yolu da disiplin cezalarında ortaya çıkmaktadır. Halbuki kanunsuz suç ve ceza olmaz prensibinin tabii sonucu olarak kıyaslama ceza hukukunda yapılamamaktadır.

B. "Kanunu Bilmemek Mazeret Sayılmaz" ilkesi.

T.C Kanununun 44. Maddesinde yer alan bu ilke disiplin suç ve cezaları içinde aynen geçerlidir diyebiliriz. Ceza hukukunun bu kuralı kişinin hem kanunu bilmemesini hemde hatalı ve noksan bilmesini kapsar. Meselâ verilen emir ve görevlerinin tam ve zamanında yapılmasında kayıtsızlık gösteren bir memura 657 Sayılı Yasanın değişik 125. Maddesinin (A-a) fıkrası uyarınca uyarma cezası verilecektir. Ancak verilen görevin hangi süre içinde yapılması gerektiği kesin olarak belirtilmeyen hallerde amir ve memur farklı sürelerin kastedilmiş olduğunu düşünebilirler. Bu konuda 657 Sayılı Yasanın değişik 124. Maddesinde belirtildiği üzere " durumun niteliği ve ağırlık derecesine göre" amire takdir yetkisi verilmiştir. Öyle ise amir, memurun yaptığı yorum hatasını ve yanılmayı da dikkate alarak ceza verip vermemekte karara varacaktır.

./..

C. Suça Teşebbüs

Disiplin cezalarında suça teşebbüs yoktur. Bir kimsenin işlemeyi kastettiği bir suçu işlemeye başlaması, fakat elinde olmayan sebeplerle bitirememesi yahut bitirmiş ise de istediği sonucun meydana gelmemiş olmasına teşebbüs denilir. (12) Fail icra hareketini elinde olmayan nedenlerle bitirememiş ise eksik teşebbüs, bitirmiş fakat istediği sonucu elde edememiş ise tam teşebbüs sözkonusudur.

Disiplin suçlarının mahiyeti suça teşebbüse müsait değildir. Örneğin memur fiili saldırıya teşebbüs etmiş ise, saldırıyı belirleyen davranışları yapmakla esasen fiili saldırıda bulunmuş kabul edilir. Aksi halde, bu davranış kötü muamele, saygısız davranış, vakara yakışmayan tutum ve davranış olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak mutlak surette bir disiplin cezasına çarptırılır. Suçun teşebbüs halinde kalması dikkate alınmayıp vukubulan fiile ilişkin ceza verilir.(13)

D. Suça İştirak

İştirak, bir tek kimse tarafından işlenebilen bir suçun önceden yapılan bir anlaşma ve işbirliği sonucu birden çok kimse tarafından işlenmesidir. Suçu birlikte işleme halinde maddi iştirak vardır. Başkalarını suça azmettirmede ise manevi iştirak sözkonusudur. Gerek maddi gerekse manevi iştirakte herbir suçluya aynı ceza verilir. Ancak, manevi iştirakte azmetti -

(12) 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu değişik 61 ve 62 nci maddesi.

(13) Sadrettin SURBAHAR, a.g.e,s.38.

reñin değil suçu bizzat işleyenin suç işlemede kişisel bir çıkarı varsa, azmet-tirene daha az ceza verilir.(14)

Disiplin suçlarında da bir fiili birlikte işleyenlere aynı ceza ve-rilir. Manevi iştirak halinde ise durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre disiplin amirinin takdir hakkı kullanması gerekecektir. Devlet Memurları kanu-nunda buna ilişkin bir hüküm bulunmamakla beraber gerekçeli takdir sebepleriyle manevi iştirakde, bir tarafın kişisel çıkarı bulunduğu takdirde, ona daha fazla ceza verilmesi gibi genel ceza ilkesinin uygulanmasında yarar vardır.(15)

E. Hafifletici ve Ağırlaştırıcı Sebepler

Ceza kanununda suç ve suçlunun niteliğine göre hafifletici veya ağırlaştırıcı sebepler kabul edilerek, verilecek cezalar azaltılmakta veya artı-rılmaktadır.

Disiplin cezaları yönünden de hafifletici veya ağırlaştırıcı sebepler gözönüne alınır. 657 Sayılı Yasanın değişik 125 nci maddesinde, geçen hizmetleri sırasındaki çalışmaları olumlu olan ve iyi veya çok iyi derecede sicil alan me-murlar için verilecek cezalarda bir derece hafif olanı uygulanabilir, denilmek suretiyle hafifletici sebep kabul edilmiştir. Öte yandan tekerrür de verilecek cezayı ağırlaştıran unsur olarak kabul edilmiştir. Anılan Kanunun değişik 124. ncü Maddesinde, disiplin cezalarının durumun niteliği ve ağırlık dercesi dik-kate alınarak verileceği belirtilmektedir. Burada nitelik, memur tarafından

(14) 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu değişik 64 ncü madde.

(15) Sadrettin SURBAHAR; a.ge.s.39.

işlenen suç konusu fiil ve halin türüdür. Ağırlık ise, fiil ve halin ortaya çıkardığı sonuçlar, çevresine yaptığı etkiler, yarattığı duygu ve düşünceleri içine almaktadır. Bu da suça tayin edilecek cezanın belli edilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Disiplin suçunun nitelik ve ağırlığını tayin ve takdir edecek olanlar, yetkili amir ve kurullar olduğuna göre bunların anlayış ve düşünceleri doğrultusunda ceza takdir edilecektir. Özellikle ağırlık derecesi unsurunda, takdir yetkisinin yani hafifletici ve ağırlaştırıcı sebeplerin kullanılabileceği açıktır. Zira, nitelik unsurunun tayininde takdirden çok gerçeğe uygunluk önemlidir. Ağırlık derecesini tayinde mutlaka gerekçe göstermek suretiyle, idari fiil ve muamelenin kanuniliğini sağlamakta yarar vardır. (16)

F. Zaman Yönünden Lehte Olan Hükümün Uygulanması

Türk Ceza Kanununun 2. Maddesine göre, "işlendiği zamanın kanuna göre cürüm ve kabahat sayılmayan fiilden dolayı kimseye ceza verilemez."

Disiplin suçlarında da bu kural geçerlidir. Fiilin işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun uygulanır. Henüz ceza uygulamadan yeni bir kanun çıkmışsa bu halde memurun lehine olan hüküm uygulanacaktır.

G. Tecil

Tecil, işlediği bir suçtan ötürü bir kimse hakkında hükmedilen cezanın yerine getirilmesinin belli bir süre için, şartlı olarak geriye bırakılmasıdır. Bu süre içinde yeniden bir suç işlenmediği takdirde, hükümlülük yok sayılır. Suç işlenirse tecil edilen ceza ile birlikte, yeni suçun cezası arttırılarak çektirilir.

(16) Sadrettin SURBAHAR, a.g.e.s. 40.

Disiplin cezalarında tecile yer verilmemiştir. Esasen disiplin cezalarının hem konuluş sebebi hem de mahiyeti tecile imkan vermez. Çünkü teşkilat düzeni ve onurunun korunması, işlerin yararlı ve süratli yürütülmesi, bir kamu düzeni sorunudur ve bunun korunması için ibreti müessire yönteminin kullanılması gereklidir. Öte yandan, disiplin suçunun kovuşturma ve ceza verme safhasında yetkili amirin işlem yapmama yetkisi vardır.

H. Zamanaşımı

Ceza hukukunda zamanaşımı; suçların kovuşturulması zamanaşımı ve verilmiş cezanın uygulanması zamanaşımı olarak ikiye ayrılmaktadır.(17)

Disiplin suçlarında zamanaşımı, 657 sayılı yasanın 12.5.1982 tarih ve 2670 sayılı yasa ile değiştirilen 127. Maddesi ile benimsenmiş ve uygulamaya konulmuştur. Buna göre, Uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektiren bir fiilin işlendiğinin öğrenilmesinden itibaren bir ay; Devlet Memurluğundan çıkarma cezasını gerektiren fiilin işlendiğinin öğrenilmesinden itibaren 6 ay içinde disiplin kovuşturulmasına başlanmadığı takdirde disiplin cezası verme yetkisi zamanaşımına uğrayacaktır. Ayrıca fiilin işlendiği tarihten itibaren iki yıl içinde disiplin cezası verilmediği takdirde, ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrayacaktır.

(17) 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu, değişik 102.112 md.

1. Af

Affı, Genel Af ve Özel Af olarak ikiye ayırıyoruz.

a) Genel Af

Genel Af, mahiyeti itibariyle işlenen fiilin suç olma niteliğini kaldırır ve varsa kamu davasını ve hükümlülüğünü düşürür. Hükümlülüğün bütün cezai sonuçlarını ortadan kaldırır. Böylece affa uğrayan suç teker-rüre esas alınmaz, tecile engel olmaz, asli ve fer'i cezaların infazına son verir.

Disiplin cezasını koyan hukuk kuralı, bu cezanın uygulanmasını belli bir fiilin işlenmiş olmasına değil, bir ceza mahkumiyetinin varlığına bağlı tutmuşsa, mahkumiyet genel af ile ortadan kalkınca, disiplin cezası da ortadan kalkar. Ancak, disiplin cezası uygulanması, hakkında ceza verilmiş olsun veya olmasın bir eylemin işlenmiş olmasına bağlı tutulmuş ise genel af disiplin cezasını etkilemez. Çünkü genel af mahkumiyeti ortadan kaldırır. İşlenmiş olan bir suçun işlenmemiş sayılması sonucunu doğurmaz. Bununla birlikte genel af kanunu çıkarılırken bu affın disiplin cezalarını da kapsayacağı belirtilebilir.(18)

Genel af ile suç ve suçluluk ortadan kalktığı halde de disiplin cezası verilebilir. Çünkü ceza hukukunun konusu olan suç toplumsal düzenle, disiplin suçu memuriyet düzeni ile ilgili olup, bunlar birbirinden

(18) Uğur ALACAKAPTAN, Suçun Unsurları, Ankara, 1975, s. 18.

tamamen ayrıdır. Danıştay Genel Kurulunun 12.7.1955 gün ve E.55/205-K 55/213 Sayılı Kararı bu yoldadır.(19)

b) Özel Af

Özel af suçluluğu veya fiilin suç olma niteliğini değil, sadece hükümlülüğü, cezayı kaldırır veya azaltır. Kanun veya kararnamede aksi belirtilmedikçe fer'i mütemmim cezalara etkisi yoktur. (20)

Bu sebeple disiplin cezası, özel afla ortadan kalkmış bir suç veya hükümlülük için verilmiş bile olsa özel affın disiplin cezasına herhangi bir etkisi olamaz.

1. Tekerrür

a) Genel Tekerrür

Türk Ceza Kanununun 81/1'nci maddesine göre, genel tekerrür; bir suçun cezasının çekilmesinden sonra belli bir süre içinde herhangi cinsten bir suçun işlenmesidir. Disiplin suç ve cezalarında genel te-

(19) "... Ceza maddelerinin herhangi bir hadiseye tevsian veya kıyasen tatbikine cevaz olmayacağına göre, ceza kanunlarıyla vazedilen cezalardan ayrı ve tamamen müstakil bir hüviyet taşıyan ve muayyen bir sınıfa tatbiki icabeden inzibati cezalar için bu cezaları vaze-den memurin kanunlarında sukut sebepleri gösterilmediğinden bunlara, ceza kanununda gösterilen sukut sebeplerinin ve bu meyanda hadisede bahis mevzuu edilen mürürü zamanın ve şumullü tefsir yoluyla tatbiki de mümkün değildir. (D.G.K. Kararı, 12/1955, E. 55/205. K.55/213)

(20) 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu Md. 98.

kerrüre tam olarak ceza hukukunda belirtilen anlamda olmasada yer verilmiştir. Buna göre; aynı derecede cezayı gerektiren fakat ayrı fiil veya haller nedeniyle verilen disiplin cezalarının üçüncü uygulamasında bir derece ağır ceza uygulanacaktır. (21)

b) Özel Tekerrür

Özel Tekerrür; T.C.K. 81/2 nci maddesine göre bir suçun cezasının çekilmesinden sonra, belli bir süre içinde, aynı cinsten başka bir suçun işlenmesidir. Özel tekerrür disiplin suçlarında da uygulanır. Disiplin cezası verilmesine sebep olmuş bir fiil veya halin cezaların sicilinden silinmesine ilişkin süre içinde tekerrüründe bir derece ağır olan cezanın uygulanacağı 657 sayılı yasanın değişik 125. maddesinde belirtilmektedir.

Disiplin hukukunda tekerrür cezayı ağırlaştırıcı unsur olarak kabul edilmiştir.

j. Şikayetten Vazgeçme

Şikayetten vazgeçme, şikayette bulunan kimsenin ceza isteğinden döndüğünü bildirmesidir. (22) Kural olarak kamu menfaatlerinin korunması amacıyla ceza hukuku, cezanın kovuşturulmasının doğrudan yapılmasını kabul etmiştir. Ancak bazı suçların kamu düzeni ve menfaatleriyle doğrudan bir

(21) 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, değişik 125. Madde.

(22) 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu değişik 99. Madde.

ilişkisi yoktur. Bu suçlarda, suçtan zarar görenin şikayette bulunması gerekir. Şikayet eden kişi, hüküm kesinleşinceye kadar davasından vazgeçerse dava düşer.

Disiplin suçları, takibi şikayete bağlı suçlardan değildir. Yetkili amir suçu haber alır almaz, kovuşturma yapar veya yaptırır. Disiplin suçları doğrudan Devlet menfaatlerinin ihlali olan suçlardır. Memuriyet düzen ve onurunun korunmasında, kurumun, kuruluşun ve Devletin menfaati vardır.

Disiplin suçlarının kovuşturulması şikayetle de olur. Ancak bu şikayet bir ihbar niteliğindedir ve ceza uygulaması için değil, suçun kovuşturulması isteğini kapsar. Disiplin kovuşturması açılmadan yapılacak ön inceleme ihbar veya şikayetin doğru olup olmadığı öğrenilir. Ihbar veya şikayetin doğru olmaması halinde ise soruşturma yapılmaz, bu sebeple de şikayet veya ihbardan vazgeçilmesinin soruşturma ve ceza uygulamasına herhangi bir etkisi yoktur. Hakimler ve Savcılar Kanununda konu ile ilgili olarak "Bir şahsın şikayeti üzerine başlanan disiplin soruşturması, şikayetten vazgeçilse dahi durdurulmaz" hükmü yer almaktadır. (2802 Sayılı Kanun Md. 76)

K. Cezai Ehliyet

Cezai ehliyet, suç işlemenin ve cezanın ön şartlarından ve suç işleme kabiliyeti, suç ve cezaya elverişli sayılmak, demektir.

./..

Ceza ehliyetini daraltan sebebler aşağıda izah edilmiştir.

a) Yaş

İnsanın, yaptığı davranış, iş ve işlemlerin bilincine varabilmesi, iyi ve kötüyü ayırtedebilmesi belli bir yaşa gelmesi ile mümkündür. Disiplin cezaları için cezai ehliyet konusunda yaş unsurunun etkisi düşünülemez.       Devlet Memurları Kanununun 40. Maddesi "Genel olarak 18 yaşını tamamlayanlar Devlet Memuru olabilirler" demektedir. Aynı maddede, "bir meslek veya sanat okulunu bitirenler 15 yaşını doldurmuş  lmak ve Türk Medeni Kanununun 12. Maddesine göre kazai rüşt kararı almak şartıyla Devlet Memurluklarına atanabilirler."Türk Hukukunda cezai ehliyet ile hukuki ehliyet yaşı 18 olduğuna göre, disiplin cezalarının uygulamasında herhangi bir ehliyet sınırı düşünmek gerekir. 15 yaşını bitirip kaza rüşt kararı aldırانlar içinde aynı kural geçerlidir.

b) Sağır ve Dilsizlik Hali

Sağır ve dilsizlerin, yapabilecekleri ölçüler içinde kamu kesiminde çalıştırılmaları mümkündür. Disiplin hukukunda sağır ve dilsizlerin ehliyetlerini sınırlayıcı h   mler bulunmamakla birlikte, ceza hukukunda tam ehliyetli sayılmayan kişilerin, disiplin cezaları yönünden bu özelliklerinin dikkate alınmasında yarar vardır.

İnsanda doğuştan veya sonradan meydana gelen fizyolojik noksanlıkların bir hukuk alanında başka, diğerinde başka değerlendirilmesi hukuk mantığı açısından tutarsız olacaktır.

Bu nedenle, disiplin cezası uygulamasında, bu noksanlıkların hafifletici faktör olarak değerlendirilmesi gerekir.

c) Akıl Maluliyeti:

Akıl maluliyeti olan kişinin devlet memuru olabilmesi düşünülemez. Ancak normal nitelikteki kişilerin sonradan akli dengesini yitirmeleri mümkündür. Ceza kanunu, fiilin işlendiği zaman akli dengesi yerinde olmayan kişiye ceza verilmeyeceği veya indirimli ceza uygulanacağını öngörmektedir.(23)

Disiplin hukukunda da, disiplin suçu işleyen kişinin, suçu işlediği anda şuur ve hareket serbestisini tamamen ortadan kaldıran akıl hastalığına yakalanması halinde disiplin cezası vermemek gerekir. Serbestiyi önemli ölçüde azaltan akıl hastalıklarında ise durumun özelliğine göre bir ceza vermek mümkündür. Ancak her halukarda ilgilinin durumu tıbbi incelemeye tabi tutulmalı, alınacak rapora göre işlem yapılmalı ve geçici hastalık olup olmadığı araştırılarak "durumunun niteliği ve ağırlık derecesi" iyi takdir edilmelidir.

d) Sarhoşluk:

Ceza kanununa göre ihtiyari olmayan yani istenerek yapılmayan sarhoşluk şuur ve hareket serbestisini tamamen ortadan kaldırmışsa ceza verilmez(24) ihtiyari olmayan sarhoşlukta şuur ve hareket serbestisi tamamen değilde önemli ölçüde ortadan kalkmışsa indirimli ceza verilecektir.

Disiplin cezalarında da, ihtiyari olmayan sarhoşluğu dikkate almak gerekir. Bir memur veya personelin görevine sarhoş olarak gelmesi veya

(23) 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu md. değişik 46,47.

(24) 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu Md. değişik. 48.

işyerinde içki içmesi suçtur. Bu kişinin sarhoşluk nedeni ile ayrı bir disiplin suçu işlemesi cezayı ağırlaştırıcı etken olur. Ancak sarhoşluk istenmeyerek olmuşsa bu halde sarhoşluğun derecesi ve tıbbi inceleme sonucu ve ihtiyarı olup olmadığı tanık ifadeleri ve bilirkişi raporları tespit olunarak ceza kanunu hükümleri doğrultusunda hareket etmek uygun olacaktır.

L) Fiilin Suç Olma Niteliğini Ortadan Kaldıran Sebepler

a) Kanunun bir hükmünü veya infazı zaruri olan bir emri icra suretiyle işlenen suçlar:

T.C Kanununun 41. Maddesine sayılan ve fiilin suç olma niteliğini ortadan kaldıran bu sebebin disiplin hukukuna da uygulanması gerekir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik 11/1 inci maddesi "Devlet Memurları Kanun, tüzük ve yönetmeliklerde belirtilen değişik esaslara uymakla ve amirler tarafından verilen görevleri yerine getirmekle yükümlü ve görevlerinin iyi ve doğru yürütülmesinden amirlerine karşı sorumludur." Memura, mevzuata uymuş olması dolayısı ile meydana gelen fiilinden dolayı disiplin cezası verilmez. Ancak, mevzuatın amacını ve sınırlarını aşan fiillerin suç olacağı tabiidir.

Öteyandan, Anayasamızın 137 nci maddesi "Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu

halde , emri yerine getiren sorumlu olmaz." hükmünü taşımaktadır. Konu ile ilgili olarak 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 11/2 inci maddesinde de aynı doğrultuda hüküm bulunmaktadır. Ayrıca, emrin konusu suç teşkil etmemelidir. Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez, yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

b) Meşru Müdafaa:

Türk Ceza Kanunu 49. Maddesinin ikinci fıkrasında, "Gerek kendisinin ve gerek başkasının nefesine veya ırzına vukubulan haksız taarruzu filhal zaruretinin bais olduğu mecburiyetle işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilemez" hükmü ile meşru müdafaa kabul edilmiştir. Bu maddeye göre meşru müdafaa halinin olabilmesi için;

- 1) Bir taarruzun bulunması,
 - 2) Taarruzun haksız olması, kanuna aykırı olması,
 - 3) Taarruzun kendine veya başkasının nefesine veya ırzına karşı yapılması,
 - 4) Taarruzu anında veya gecikmeye meydan vermeden defetmek, karşı koymak zorunluluğunu bulunması,
 - 5) Defetme mecburiyeti bulunması, veya yetkili mercilere haber verememe durumunun bulunması,
 - 6) Müdafaa nisbetsizlik olmaması,
- gerekir.

Disiplin hukukunda da bazı fiillerde meşru müdafaa olabilir. Bu halde suçu olan memura ceza verilmez. Ancak müdafaada nisbetsizlik olmamalıdır.

c) Zaruret Hali:

Türk Ceza Kanunu'nun 49. maddesinin 3. fıkrası, "Gerek nefsinin ve gerek başkasının vukuuna bilerek mahal vermediği ve başka türlü tahaffüz imkanı da olmadığı ağır ve muvakat bir tehlikeden muhafaza etmek zaruretinin baki olduğu mecburiyetle, işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilemez." hükmünü taşımaktadır.

Buna göre zaruret halinin olabilmesi için;

- 1) Kendisine veya başkasına karşı bir tehlike olması,
 - 2) Tehlikeye kendisinin sebep olmaması,
 - 3) Tehlikenin ağır olması,
 - 4) Tehlikenin mutlaka meydana gelebilecek olması,
 - 5) Başkaca korunma imkanı olmaması,
 - 6) Tehlike ile onu bertaraf edecek fiil arasında nisbetsizlik bulunmaması,
- gerekir.

Disiplin hukukunda da zaruret halini gözönünde bulundurmak genel hukuk anlayışına göre gereklidir.

M. Haksız Tahrik

Türk Ceza Kanunu'nun 51. Maddesi, "Bir kimse haksız bir tahrikin husule getirdiği gazap veya şedit bir elemin tesiri altında bir suç işler vehükmü ile cezanın haksız tahrikten dolayı indirileceğini kabul etmiştir.

Buna göre haksız tahrik olabilmesi için;

- 1) Bir tahrik fiili olmalıdır.
- 2) Tahrik fiili haksız olmalıdır.
- 3) Haksız tahrikin, suç olan fiili işleyen kişide gazap veya ağır bir elem yaratması gerekir.
- 4) Gazap veya elemden dolayı, suç olan bir fiil meydana getirilmelidir.

Disiplin hukukumuzda açıkca yer almayan haksız tahrikin, takdire bırakılan hallerde veya cezanın takdir edilmesinde gözönüne alınması mümkündür. (25) konu ile ilgili olarak Danıştay 5. Dairesinin 23.3.1952 tarih, E. 616, K. 3119 sayılı kararı" inzibati cezaları tatbik ederken idari mevzuatta yazılı olmasa bile ceza hukuku prensiplerinin tatbiki iktiza eder. Bu itibarla haksız tahrik neticesinde ve mukabele ederek amirini tahkir eden memura verilen inzibati cezanın hafifletilmesi gerekir." demekle haksız

(25) Şükrü BODUR, Disiplin Cezaları. İstanbul, 1976, s. 56.

tahrik'in disiplin hukukunda gözönüne alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

N. Zararın Tazmini.

Disiplin suçu teşkil eden fiil ve hallerde, ayrıca kurumun zararına sebebiyet verilmiş ise zarar suçluya tazmin ettirilir. 657 Sayılı Kanunun değişik 12/1 nci maddesi konu ile ilgili olarak, "Devlet memurunun kasıt, kusur, ihmal veya tedbirsizliği sonucu idare zarara uğratılmışsa, bu zararın ilgili memur tarafından rayiç bedeli üzerinden ödenmesi esastır. Zararın ödettirilmesinde bu konudaki genel hükümler uygulanır" Hükümüyle konuya açıklık getirilmiştir.

Disiplin suçu işlenirken meydana gelen zararın ödettirilmesine disiplin cezası ile birlikte karar verilmelidir. Zira disiplin suçu hakkında soruşturma yapılırken, zararın yerinde tesbiti mümkündür. Ancak bu karar, zararın ödettirilmesi hakkında nihai karar değildir. Zararın ödettirilmesi için kanuni yollara başvurulması yolunda bir karardır. Borçlar kanunu hükümlerine göre konu ile ilgili dava görülebilir.

X. KURUM VE KURULUŞTAN AYRILANLARIN DISİPLİN HUKUKU YÖNÜNDEN DURUMU

Bir kuruluşa bağlı olarak çalışan kişi, disiplin suçu işledikten sonra, emekli olabilir, başka bir kuruluşa geçebilir. veya istifa

./..

edebilir. Bu durumda disiplin hukukunda yaygın kural, istifa eden, emekliye ayrılan veya başka kuruma geçen memurlara da işledikleri disiplin suçundan ötürü disiplin cezası verilmesi yönündedir. Herhangi bir sebeble kurumdan ayrılmış olanlar hakkında, ayrılmamış gibi disiplin kovuşturması yapılır ve savunması istenir, dosya düzenlenir ve hakkında bir karara varılır. İlgili istifa etmişse kurumda kalan siciline bu ceza işlenir. Başka bir kuruma geçmişse yeni kurumunada bu husus bildirilir. (26)

XI. DİSİPLİN KOVUŞTURMASI İLE ADLİ KOVUŞTURMANIN BİRLİKTE YAPILABİLİNMESİ

Disiplin hukukunda, aynı olaydan dolayı adli mercilerce kovuşturmaya başlanmış olmasının disiplin kovuşturmasını engellemeyeceği kabul edilmiştir. (27) mahkemelerin delil yetersizliği nedeni ile beraat kararı vermeleri, men'i muhakeme veya takipsizlik kararları, ilgili hakkında disiplin kovuşturması yapılmasını engellemez.

Danıştay 5. Dairesinin 5.1.1953 tarih ve E. 1814, K.13 sayılı kararında, "işlendiği sabit olmakla birlikte yasada yazılı suçu meydana getirmemesi dolayısı ile.... öğretmenin disiplin cezası ile cezalandırılabileceği" uygun görülmüştür.

Eğer, ceza mahkemesi fiilin sanık tarafından işlenmemiş olduğu gerekçesi ile beraat kararı vermişse, bu karardan sonra disiplin cezası

(26) Sadrettin SÜRBAHAR, a.g.e s. 50 .

(27) 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu Md. 131 .

verilemez. Bunun aksine olarak, ceza mahkemesinde disiplin suçu sayılan fiilin sanık tarafından işlenmiş olduğu kararı verilmiş ise yani fiil subuta varırsa, disiplin cezası vermeye yetkili amir ve kurullar bunun aksine karar veremezler.

Ceza Mahkemelerinin yukarıda belirtilen durumlarda disiplin amiri veya kurullarını bağlayıcı olmasının nedeni ceza mahkemelerinin delillerin toplanması ve değerlendirilmesindeki yetkisinin geniş olması ve kesin hüküm teşkil eden mahkeme kararının disiplin amir veya kurullarınca değiştirilmemesindeki toplum yararıdır. (28)

XII. BAZI ÖZEL KANUNLARDA DISİPLİN CEZALARI

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, Genel ve Katma Bütçeli Kurumlar, İl Özel İdareleri, Belediyeler, İl Özel İdareleri ve Belediyelerin kurdukları birlikler ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlarda kanunlarla kurulan fonlarda, kefalet sandıklarında veya Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüklerinde çalışan memurları kapsamaktadır. Bu memurlardan özel kanunları hükümlerine tabi olacakları, anılan yasanın birinci maddesinin son fıkrasında belirtilmiştir.

Disiplin cezası uygulaması yönünden 657 sayılı kanunun 1. Maddesinde sayılan ve özel kanunlardaki hükümlere tabi oldukları belirlenen memurlar dışında, 657 sayılı kanuna tabi olmakla beraber, meslekî yasak

(28) Uğur ALACAKAPTAN, Suçun Unsurları, Ankara, 1975, s. 18.

eylemlerinden ötürü özel mevzuata tabi olan memurlarda bulunmaktadır. Bunlar arasında, Adliye Memurlarını, Belediye Memurlarını, İlk ve Ortaokul Öğretmenlerini Meteoroloji Memurlarını, D.H.M. Memurlarını, Sivil Savunma Uzmanlarını ve Gümrük Memurlarını sayabiliriz.

3127 Sayılı " Türkiye Cumhuriyeti Devlet Meteoroloji İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifelerine Dair Kanu'nun 17. Maddesi uyarınca düzenlenen ve 17.12.1940 tarih ve 2/14889 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan "Devlet Meteoroloji Teşkilatına Dahil Memur ve Müstahdemlerin Rasatlara ve Teknik İşlere Dokunan Suçlarının inzibatı Cezalarına Dair Nizamname"nin 2. Maddesi:

- İhtar,
- Tevbih,
- Maaş Kesilmesi,
- Kıdem İndirilmesi,
- Memuriyetten Çıkarma,

cezalarını öngörmekte, müteakip maddelerde anılan cezalara ilişkin fiil ve haller ile uygulamaları belirtilmektedir.

./..

6686 Sayılı "Devlet Hava Meydanları İşletmesi Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun"un 9. Maddesine dayanılarak çıkarılan ve Bakanlar Kurulunun 12.8.1960 tarih ve 5/226 Sayılı Kararı ile yürürlüğe konulan "Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü Memur ve Hizmetlilerine Verilecek İnzibatı Cezalar Hakkında Tüzük" ün 7-12 nci maddeleri;

- İhtar,
- Tevbih,
- Maaş Veya Ücret Kesimi,
- Kıdem İndirilmesi,
- Sınıf İndirilmesi,
- Memuriyetten Çıkarma,

cezalarını ve bu cezalara ilişkin suçları belirlemiştir.

1702 Sayılı "İlk ve Orta Tedrisat Muallimlerini Terfi ve Tecziyeleri Hakkında Kanun"un 25.7.1931 tarih ve 1880 sayılı yasa ile değişik 19. Maddesi, Orta Öğretim Öğretmenlerine (Temel Eğitim 2. Kademe Öğretmenleri dahil) ve İlköğretim Müfettişlerine işledikleri disiplin suçlarının derecesine göre,

- İhtar

./..

- Tevbih,
- Ders Ücretinin Kesilmesi,
- Maaş Kesilmesi,
- Kıdem İndirimi,
- Derece İndirimi,
- İstifa Etmiş Sayılmak,
- Vekalet Emrine Alınmak,
- Meslekten Çıkarılmak,
- Devlet Memurluğundan Çıkarılmak,

Cezalarından birinin verilebilmesini öngörmektedir..

4357 Sayılı "Hususi İdarelerden Maaş Alan İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarına, Terfi ve Cezalandırılmalarına ve bu Öğretmenler İçin Teşkil Edilecek Sağlık ve İktisai Yardım Sandığı ile Yapı Sandığına ve Öğretmenlerin Alacaklarına Dair Kanun"un 2.2.1948 tarih ve 5166 sayılı kanunla değişik 7. Maddesi, ilkokul öğretmenlerinin işledikleri disiplin suçlarından dolayı,

- İşinde Kusurlu Sayılmak,
- Maaş Kesimi,
- Kıdem İndirimi,
- Vazifelerine Son Verme,
- Meslektan Çıkarma,

cezalarının verilmesini öngörmektedir.

4459 Sayılı "Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilatı Yapılmasına ve 3017 Numaralı Sıhhat ve İctimai Muavenat Vekaleti Teşkilat ve Memurun Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun"un 10. Maddesinin (b) bendinde; Köy Ebeleri ve Sağlık Memurlarının işledikleri disiplin suçlarının derecesine göre verilecek cezalar;

- İşinde Kusurlu Sayılmak,
- Ücret Kesilmesi,
- Meslekten Çıkarılmak,

olarak sayılmış ve maddenin devamında bu cezaları gerektiren fiil ve haller belirlenmiştir.

3944 Sayılı "Gümrük Muhafaza ve Muamele Sınıfı Memurları Teşkilatı Hakkında Kanun"un 10. Maddesinde, muhafaza memurlarıyla, kısım ve mıntika amirleri hakkında,

- İhtar,
- Tevbih,
- Maaş Kesimi Cezası,
- Kıdem Tenzili,
- Memurluktan Çıkarma,

cezaları ve bu cezaları gerektiren fiil ve haller belirlenmiştir.

2802 Sayılı "Hakimler ve Savcılar Kanunu"nun 62-76 ncı maddeleri disiplin cezalarını düzenlemektedir. Anılan Kanunun 62 nci maddesine göre hakim ve savcılara, sıfat ve görevleri gereklerine uymayan hal ve hareketlerinin tesbit edilmesi üzerine, durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre hakimler ve sacılar yüksek kurulunca;

- Uyarma,
 - Aylıktan Kesme,
 - Kanıma,
 - Kademe İlerlemesini Durdurma,
 - Derece Yükselmesini Durdurma,
 - Yer Değiştirme,
 - Meslekten Çıkarma,
- cezalarından biri verilebilecektir.

832 Sayılı "Sayıştay Kanunu"nun 95 inci maddesine göre, Sayıştay Daire ve Üyelerinin, görevlerinin vakar ve şerefi ile bağdaşmayan veya hizmetin aksamasına sebep olan hal ve hareketleri görülmesi veya öğrenilmesi halinde Yüksek Disiplin Kurulunca uyarılmalarına veya görevlerine son verilmelerine, hizmet süresine göre istifa etmeye yahut emekliliğini istemeye davet kararı verilir.

Başbakan ve Üyeler dışındaki Sayıştay meslek mensuplarına Memurlar Seçim ve Disiplin Kurulunca;

- Uyarma,
- Kınama,

- Onbeş Günlüğü Geçmemek Üzere Aylığı Kesilmesi,
- Kıdeminin Durdurulması,
- Görevine Son Verilme,

Cezalarından birinin verilmesi karar altına alınabilir. Disiplin kovuşturmasını gerektiren hallerin neler olduğu ve bunlara hangi disiplin cezasının verileceği iç yönetmelikle tesbit olunur.

2575 Sayılı "Danıştay Kanunu"nun 73. Maddesine göre, Danıştay Başkanı, Başsavcısı, Başkan Vekilleri, Daire Başkanları ve Üyelerinin hakimlik vakar ve şerefi ile bağdaşmayan veya hizmetin aksamasına yol açan hal ve hareketleri görülür veya öğrenilirse Yüksek Disiplin Kurulu tarafından ilgilinin uyarılmasına veya hizmet süresine göre istifa etmeğe emekliliğini istemeye davet edilmesi yolunda karar alınır.

Yukarıda belirttiğimiz özel mevzuatları gereği farklı disiplin cezaları uygulanabilen memurlardan başka, benzer şekilde, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu 1512 Sayılı Noterlik Kanunu gibi özel Kanunlarda Mesleki yasak eylemlerinden dolayı mensuplarına verilecek disiplin cezaları ve bu cezaları gerektiren ve hallere ilişkin hükümlere ayrıca yer verilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

DEVLET MEMURLARI KANUNUNA GÖRE ÖDEV VE SORUMLULUKLAR YASAKLAR, DISİPLİN SUÇ VE CEZALARI

I. 657 SAYILI DEVLET MEMURLARI KANUNUNA GÖRE ÖDEV VE SORUMLULUKLAR; YASAKLAR

A. Temel Kurallar

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun değişik 124. maddesinde, kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile;

a) Kanunların, tüzüklerin ve yönetmeliklerin, Devlet memuru olarak emrettiği ödevleri yurt içinde veya dışında yerine getirmeyenlere,

b) Uyulmasını zorunlu kıldığı hususları yapmayanlara,

c) Yasakladığı işleri yapanlara,

durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre 125. Maddedeki cezalardan birinin verileceği belirtilmektedir. Suç ve Cezalara geçmeden önce memurların ödev ve sorumlulukları ile yasaklanan faaliyetleri ve uyulması gereken hususlar hakkında kısa açıklamalarda bulunmak gerekir.

B. Memurların Ödevleri, Sorumlulukları

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunun 6 ilâ 16. Maddeleri arasında memurların ödevleri ve sorumlulukları düzenlenmiştir. Bunlar aşağıda sayılmıştır.

1. Sadakat Ödevi

Kelime anlamı itibariyle birine veya bir şeye içten

bağılılıktır. Anayasamızın 129. Maddesinin birinci fıkrası "Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyetle bulunmakla yükümlüdürler "hükümünü ihtiva etmektedir. 657 Sayılı Kanunun 12.5.1982 gün ve 2670 sayılı Kanunla değişik 6. Maddesi de "Devlet Memurları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve Kanunlarına sadakatla bağlı kalmak ve milletin hizmetinde Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarını sadakatla uygulamak zorundadırlar." hükmü yer almakta ayrıca maddenin devamında asli Devlet Memuriyetine atananların bir ay içinde yetkili amirlerin huzurunda düzenlenen merasimle yapacakları yeminde bu hususu belirtecekleri ve yemin belgesini imzalayacakları öngörülmektedir.

Maddedeki anlamıyla, Devlet Memurları, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasındaki temel ilkelere ve kanunlara dolayısıyla Devlete sadık kalacaklar, ve Kanunları Sadakatla uyguluyacaklardır. Kanunların Sadakatla uygulanması, kanunun özüne sadık kalarak herkese eşit uygulanmasıdır.

2. Tarafsızlık ve Devlete Bağlılık Ödevi

Kamu hizmetlerini yerine getiren Devlet Memurları, bütün vatandaşlara kanunlar önünde eşit olarak hizmet vermek, Devletin menfaatlerine zarar verici hareketlere karşı olmak durumundadırlar.

657 Sayılı Kanunun 12.5.1982 gün ve 2670 sayılı yasa ile değişik 7. maddesi uyarınca, Devlet Memurları;

- Siyasi partiye üye olamazlar,
- Herhangi bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef tutan bir davranışta bulunamazlar,

./..

- Görevlerini yerine getirirken dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi ayırım yapamazlar.

- Hiç bir şekilde siyasi ve ideolojik beyanda ve eylemde bulunamazlar ve bu tür eylemlere katılamazlar,

- Devletin menfaatlerini korumak mecburiyetindedirler,

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve kanunlara aykırı olan, Memleketin bağımsızlığını ve bütünlüğünü bozan Türkiye Cumhuriyetinin güvenliğini tehlikeye düşüren herhangi bir faaliyette bulunamazlar. Bu tür faaliyet gösteren herhangi bir harekete, gruplaşmaya teşekküle veya derneğe katılamazlar, bunlara yardım edemezler.

3. Uygun Davranışta Bulunma ve İşbirliği İçinde Çalışma

Devlet Memurları, resmi sıfatlarının gerektirdiği itibar ve güvene layık olduklarını hizmet içinde ve dışında davranışlarıyla göstermek zorundadır. Devlet memurlarının işbirliği içinde çalışması esastır. (29)

Maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere memurların, gerek halkla gerekse iş arkadaşları ile, terbiye, nezaket, ağır başlılık, sevgi, saygı, itibar ve işbirliği içinde, tabii nezaket ve davranış kuralları çerçevesinde ilişki kurmaları, böylece; halkın devlete, idareye ve memura karşı saygı ve inancını pekiştirmesini sağlamaları öngörülmüştür.

(29) 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu Md. 8.

4. Yurt Dışında Davranış

Devlet Memurlarından sürekli veya geçici görevle veya yetiştirme, inceleme ve araştırma için yabancı memleketlerde bulunanlar, Devlet itibarını veya görev haysiyetini zedeleyici fiil ve davranışlarda bulunamazlar. (30)

Aksi davranışta bulunanlar hem Türk Milleti ve Devletin itibarını sarsar, hemde görevlerinin şeref ve haysiyetine leke sürmüş olurlar.

5. Amir Durumunda Olan Devlet Memurlarının Görev ve Sorumluluğu

657 Sayılı D.M.K'nun 12.5.1982 tarih ve 2670 sayılı yasa ile değişik 10. Maddesinin birinci fıkrasına göre, Devlet Memurları;

- Amiri oldukları kuruluş ve hizmet birimlerinde kanun, tüzük ve yönetmeliklerle belirlenen görevleri zamanında ve eksiksiz olarak yapmak ve yaptırmaktan,

- Maiyetleri altındaki memurları yetiştirmekten,

- Maiyetleri altındaki memurların hal ve hareketlerini kontrol etmekten,

sorumludurlar.

Aynı Maddenin İkinci ve Üçüncü Fıkralarına Göre de;

- Amir, maiyetindeki memurlara hakkaniyet ve eşitlik esasları içinde davranır.

(30) 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu Mad. 9.

- Amirlik yetkisini, kanun, tüzük ve yönetmeliklerde belirtilen esaslar dahilinde kullanır.

- Maliyetindeki memurlara kanuna aykırı emir veremez.

- Maiyetindeki memurlardan özel bir menfaat temin edecek bir talepte bulunamaz, hediyesini kabul edemez ve borç alamaz.

6. Genel Olarak Görev ve Sorumluluk

Memurlar, Kanun, tüzük ve yönetmeliklerle belirlenen esaslara uymak ve hiyerarşik düzen içinde amirlerince verilen görevleri yerine getirmekle görevli, görevlerinin iyi ve doğru yürütülmesinden amirlerine karşı sorumludurlar. (31) Amirler tarafından verilen mevzuata aykırı ve konusu suç teşkil eden emirlerin yerine getirilmesi ve memurun bu olay karşısında sorumluluğu şöyledir.

a) Mevzuata Aykırı Emir

Devlet Memuru, amirlerinden aldığı emri Anayasa, kanun, tüzük ve yönetmeliklere aykırı görürse, emri yerine getirmez, amirine aykırılığı bildirir. Amir emrinde ısrar eder ve emri yazı ile yenilerse memur bu emri yerine getirmek durumundadır. Sorumluluk emri veren amire ait olacaktır. (Anayasa Md. 137, 6578 K. değişik md. 11.T.C.K Md. 49.50)

b) Konusu Suç Teşkil Eden Emir

Konusu suç teşkil eden emir, yazılı olarak amir tarafından tekrarlınsa dahi memur tarafından yerine getirilmeyecektir. Bu durumda konusu suç teşkil eden emri yerine getiren memur ve emri veren amir, ceza,

(31) 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu Md. 11.

malî ve disiplin yönlerinden sorumlu olacaklardır. Ancak gerek Anayasamızda gerekse Devlet Memurları Kanununda, askeri hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve güvenliğinin korunması için, kanunla gösterilen istisnalar saklı tutulmuştur.

5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun 11/A Maddesi, suç işlemesini önlemek ve kamu düzen ve güvenliğini korumak için, Valilerce genel ve özel kolluk kuvvetlerine verilen emirler derhal yerine getirilecektir. Aynı kanunun 32/B maddesi de aynı doğrultuda Kaymakamları yetkili kılmıştır. 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nun 2. Maddesinde yazılı hallerde, yetkili amir tarafından verilecek sözlü emirler derhal yerine getirilecek, emrin yerine getirilmesinde sorumluluk emri verene ait olacaktır.

7. Kişisel Sorumluluk ve Zarar

Devlet Memurları, görevlerini dikkat ve özenle yerine getirmek ve kendilerine teslim edilen Devlet malını korumak ve hizmete hazır halde tutmak zorundadırlar.

a) Kasıt, Kusur, ihmal veya Tedbirsizlik Sonucunda İdarenin Zarara Uğraması;

Kasıt, Kusur, ihmal veya tedbirsizlik sonucunda idare zarara uğramış ise, zararın memura rayiç bedel üzerinden ödettirilmesi esastır. Zararın ödettirilmesinde genel hükümler uygulanacaktır. 12.5.1982 tarih ve 2670 sayılı kanun ile değişik Devlet Memurları Kanunun 12. Maddesi, zarar fiilinin meydana geldiği tarihte enalt derecenin birinci kademesinde bulunan memurun brüt aylığının yarısını geçmeyen zararların, memur tarafından kabul edilmesi halinde disiplin amiri veya yetkili disiplin

kurulu kararına göre tazmin edilmesi esasını getirmiştir. Zarar memur tarafından kabul edilmezse genel hükümlere göre dava açılabilecektir. Zararın nevi, miktarının tesbiti, takibi, amirlerin sorumlulukları ve yapılacak işlemlerle ilgili olarak Başbakanlıkca yönetmelik düzenleneceği anılan kanunun değişik 13. Maddesinde belirtilmiştir.

b) Kasıt, Kusur, İhmal veya Tedbirsizlik Sonucunda Üçüncü Kişilerin Zarara Uğraması;

Gerek Anayasamızın 129. Maddesine, gerekse 657 sayılı kanunu değişik 13. Maddesine göre kişiler; memurlar ve kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan zararlarının tazmini için idare aleyhine dava açabileceklerdir. Doğrudan memur aleyhine dava açılmaz. Ancak idarenin genel Hükümlere (B.K. Md. 41) göre sorumlu personelle rucu hakkı saklıdır.

8. Mal Bildirimi

Anayasamızın 71. Maddesi kamu hizmetlerine girenlerin mal bildiriminde bulunmaları ve bu bildirimlerin tekrarlama süresinin kanunla düzenleneceğine amirdir. Devlet Memurları Kanunun 14. Maddesi de, Devlet Memurlarının kendileriyle eşlerine ve velayetleri altındaki çocuklarına ait taşınır ve taşınmaz mallar ile alacak ve borçlarını özel kanunda yazılı hükümler gereğince bildireceklerini belirtmiştir. Burada özel kanun 5440 Sayılı Memur ve Hizmetlilerden Mal Beyannamesi Alınması Hakkındaki Kanundur. Anılan Kanunun 2. Maddesi uyarınca ilk beyanname tarihinden itibaren geçecek her beş yılda bir beyanname verilecek ayrıca bu süre içinde menkul ve gayrimenkul mallarda önemli bir değişiklik olduğunda durum memur tarafından bir ay içinde ayrıca bildirilecektir.

9. Basına Bilgi ve Demeç Verme

Kamu hizmetleri hiyerarşik düzen içinde işbirliği ile yapılır.

Böyle bir hiyerarşi içinde kamu hizmetleri hakkında, gelişigüzel her şahsın çeşitli kurum ve şahıslara bilgi ve demeç vermesi ilişkili durumların meydana gelmesine ve kamuoyunun yanıltılmasına sebep olabilir.

Devlet Memurları Kanununun 12.5.1982 gün ve 2670 sayılı Kanunla değişik 15. maddesinde; kamu görevleri ve memurların basına, haber ajanslarına veya radyo ve televizyon kurumlarına bilgi ve demeç veremeyecekleri belirtilmekte, bu tür bilgilerin merkezde Bakan veya yetkili kıldığı kişi, illerde ise vali veya yetkili kıldığı kişi tarafından verebileceği hükmolunmaktadır. Anılan maddenin son fıkrasında, askeri hizmet ile ilgili bilgilerin özel kanunların yetkili kıldığı personel dışında hiçkimse tarafından açıklanamıyacağı belirtilmiştir.

10. Resmi Belge, Araç ve Gereçlerin Yetki Verilen Mahaller Dışına Çıkarılmaması ve İadesi

Devlet Memurları, resmi belge, araç ve gereçleri yetki verilen mahaller dışına çıkaramazlar, bunları hususi işlerinde kullanamazlar, 657 sayılı Kanunun 12.5.1982 gün ve 2670 sayılı kanunla değişik 16. Maddesinde ayrıca, memurlara görevleri icabı teslim edilen resmi belge, araç ve gereçleri görevleri sona erdiğinde iade hükmü getirilmiş ve bu iade keyfiyetinin mirasçıları da kapsadığı hususu kayıt altına alınmıştır.

Devlet malı olan ve ayniyat talimatnamesi gereği demirbaş kaydolunan araç ve gereçlerin görev gereği memur tarafından teslim alınması halinde, görev sona erince iade edilmelidir. Eğer memurluktan ayrılan biri üzerinde bulunan araç ve gereçleri iade etmezse hakkında genel hükümlere göre uygulama yapılarak zarar giderilecektir.

C. Yasaklar

657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu memurlara kesin hükümler ifade eden bazı yasaklar getirmiştir.

Uyulmaması halinde Disiplin Cezalarından biri ile tecziye edilebilecek olan bu yasaklar aşağıda sayılmıştır.

1. Toplu Eylem ve Hareketlerde Bulunma Yasağı

- 657 Sayılı Kanunun değişik 21. Maddesindeki genel haklardan Müracaat ve şikayet haklarını birden fazla Devlet Memurunun birlikte kullanmaları,

- Devlet Memurlarının, kamu hizmetlerini aksatacak şekilde;

Birlikte çekilmeleri ,

Birlikte görevlerine gelmemeleri ,

Görevlerine gelipte Devlet Hizmetlerini ve işlerini

yavaşlatmaları veya aksatmaları sonucunu doğuracak

eylem ve hareketlerde bulunmaları.

yasaktır.

657 Sayılı Kanunun değişik 26. Maddesi ile getirilen bu yasaklar kamu hizmetlerinin sürekliliği ilkesinin gerçekleşmesi için gereklidir.

2. Grev Yasağı

Anayasamızın 54. Maddesi grev hakkı ve lokavtı düzenlemiş, "Toplu iş Sözleşmesi sırasında uyuşmazlık çıkması halinde işçiler grev hakkına sahiptir" hükmüne yer vermiştir. Grev, işçilerin iş ve-
renle olan münasebetlerinde ekonomik ve sosyal durumlarını korumak ve düzeltmek amacıyla, işkolu veya iş yerinde işi aksatmak, veya durdurmak olarak tanımlanabilir. Anayasamız grev hakkını sadece işçiler için düzenlemiştir. Maddenin mefhumu muhalifinden memurlara grev hakkı tanınmadığı anlaşılmaktadır. 657 sayılı kanunun 27. maddesi de bu anlayıştan hareket ederek, Devlet Memurlarının;

- Greve karar vermelerini,
- Grev tertiplemelerini,
- Grev ilan etmelerini,
- Bu yolda propaganda yapmalarını,
- Herhangi bir greve veya grev teşebbüsüne katılmalarını,
- Grevi desteklemeleri veya teşvik etmelerini,

yasaklamıştır.

3. Ticaret ve Diğer Kazanç Getirici Faaliyetlerde Bulunma Yasağı

657 Sayılı Yasanın Değişik 28. Maddesine Göre;

Türk Ticaret Kanununa göre, Ticarethane, Fabrika veya Ticari

bir işletmeyi kısmen dahi kendi adına işleten kişi tacirdir. Devlet Memurları Türk Ticaret Kanunu'na göre tacir veya esnaf sayılmalarını gerektirecek bir faaliyet bulunamazlar.

Ticarethaneler Türk Ticaret Kanununun 12. Maddesinde sayılmıştır.

Ayrıca Türk Ticaret Kanununun 13. Maddesinde belirtildiği üzere işlerin hacim ve önemi ticari muhasebeyi gerektirdiği ve ona ticari ve sanayi bir müessese mahiyetini verdiği takdirde;

Toprak sahibinin veya çiftçinin mahsullerini olduğu gibi veya zirai sanat dolayısıyla bir tezgahta işleyerek satması,

Güzel Sanatlar erbabından birinin gerek bizzat, gerek işçi çalıştırarak veya makina kullanarak eserler vucuda getirmesi ve satması, ticari faaliyet sayılacak ve işleten tacir sayılacaktır.

Öte yandan ister gezici olsun ister bir dükkanda veya bir sokağın muayyen yerinde sabit bulunsun, iktisadi faaliyeti, nakdi sermayesinde çok bedeni çalışmalarına dayanan ve ancak geçimini sağlamaya yetecek kadar kazancı olan sanat ve ticaret sahipleri, esnaf olarak nitelendirilmektedir. (32)

(32) 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Md. 11,14,17.

- Memurlar Ticari ve Sanayi Müesseselerinde görev alamazlar. Ticari müesseseler Türk Ticaret Kanununun 12. Maddesinde sayılan ve benzeri işlerle uğraşmak üzere kurulan müesseselerdir. Sanayi Müesseseler tüketimi karşılamak üzere üretim faaliyetinde bulunan müesseselerdir.

- Memurlar ticari mümessil veya ticari vekil olamazlar; gerek ticari vekil, gerekse ticari mümessil tacir adına hareket eden ve ticaret siciline kayıtlı kişilerdir. Memurlar herhangi bir ticaret-hanenin veya tacirin ticari mümessil veya ticari vekili olamazlar.

- Memurlar kollektif şirketlere ortak olamazlar, komandit şirkette komandite ortak olamazlar. Gerek kollektif şirket ortakları, gerekse komandit şirketteki komandite ortaklar, sınırsız sorumlu ortaklardır. Devlet Memurları sınırsız sorumlu ortak olarak şirket kuramazlar. Fakat komandit şirkete komanditer ortak (yani bir sermaye ile sınırlı sorumlu) olarak katılabilirler.

Memur komanditer ortaklar, ticari mümessil veya ticari vekil sıfatıyla komandit şirketlerde görev alamazlar.

Öte yandan 657 sayılı kanunda açıkça belirtilmemekle beraber;

a) Adi Şirkette, şirketin idaresi ve temsili kural olarak bütün ortaklara ait olması ve ortakların aksi kararlaştırılmadıkça

birlikte veya bir mümessil vasıtasıyla üçüncü şahıslara karşı olan borçlardan müteselsilen sorumlu olmaları nedeniyle, memurlar adi şirket ortağı olamazlar.

b) Limited şirkette, ortaklar taahhüt ettikleri sermaye ile sorumlu iseler de Türk Ticaret Kanununun 540. Maddesine göre aksi kararlaştırılmadıkça, ortakların hep birlikte müdür sıfatıyla şirket işlerini idareye ve şirketi temsile mezun ve mecbur olmaları, memurların limited şirkete ortak olmalarını engellemektedir. Ancak şirket mukavelenamesi veya genel kurul kararı ile idare ve temsil, ortaklardan biri veya bir kaçına bırakılmış olması veya şirket kurulduktan sonra giren ortak için genel kurulca idare ve temsil kararı alınmadığı sürece, memurların limited şirket ortağı olabileceği görüşündeyiz.

c) Anonim şirketlere memurlar ortak olabilirler. Memurların bu şirketlerin hisse senetlerini almalarında, sınırlı sorumlu olmaları ve doğrudan doğruya idare ve temsil hakkına sahip bulunmamaları sebebiyle herhangi bir sakınca yoktur.

- Memurlar üyesi oldukları yapı, kalkınma ve tüketim kooperatifleri ile kanunla kurulmuş yardım sandıklarının yönetim ve denetim kurulları üyeliklerinde bulunabilecekleri gibi özel kanunlarda belirtilen görevleri de alabileceklerdir.

- Memurlar görevli oldukları kurumların iştiraklerinde, kurumlarını temsilen görev alabileceklerdir.

- Eşleri, reşit olmayan veya mahcur olan çocukları, yasaklanan faaliyetlerde bulunan devlet memurları bu durumu 15 gün içinde kurumlarına bildirmekle yükümlüdürler.

Ticaret ve diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunma yasağı ile ilgili olarak 1136 sayılı Avukatlık Kanunu (Md. 12), 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkındaki Kanunu (Md.9), 1211 Sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu (Md. 27), 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu (Md. 6) 2886 Sayılı Devlet İhale Kanununda da (Md. 4) yasaklayıcı özel hükümler bulunmaktadır.

Memurların, ticari faaliyette bulunmaktan yasaklanmış olmalarının sebebi gördükleri kamu hizmetlerinin sürekli hizmetler olması, kamu menfaatlerini doğrudan doğruya ilgilendirmesi ve bütün çalışmalarını Devlete vakfetme durumunda olmalarındandır. (33)

Öte yandan Ticari faaliyette bulunmanın tabii bir sonucu, ilişkilerin doğurabileceği tahrik ve teşvikler sebebiyle kişinin karakter bütünlüğü üzerinde makbul olmayan zorlamalar ortaya çıkabilir. Özellikle bu

(33) Ücal AKAR, "Türk Hukukunda Memurların Ticaret Yapma Yasağı"

kimsenin resmi görev, ona belli bir iş dalında kontrol sorumluluğu yüklüyor ya da idare adına özel ilişkilerinin yönetiminden sorumlu kılıyorsa bu zorlama daha da belirgin olur. Böylece mevki ve taşıdığı yetkiler nedeniyle imtiyazlı durumda olan ve bu yetkilerinden yararlanarak özel iş ilişkileri kuran memur haksız bir rekabet yaratmış olacak, tarafsız hareket etme gücünü yitirecek ve kamu hizmetinin verimliliğini olumsuz yönde etkilemiş olacaktır. Bu nedenlerle ticaret yasağı kanunda kesin biçimde öngörülmüştür. Memurun, mesai saatleri dışında bu işlerle uğraştığını ileri sürmesi mazeret sayılmaz. (34)

4. Hediye Alma, Menfaat Sağlama Yasağı

657 Sayılı Kanunun 29. Maddesinde Devlet Memurlarının;

- Doğrudan doğruya veya aracı eliyle hediye istemeleri,
- Görevleri sırasında olmasa bile menfaat sağlama amacı ile hediye kabul etmeleri,
- İş sahiplerinden borç para istemeleri ve almaları, yasaklanmıştır.

Buna göre, Devlet Memurlarının Türk Ceza Kanununda yer alan rüşvet, irtikap, ihtilas ve görevi kötüye kullanma suçları dışında da kalsa, her ne suretle olursa olsun hediye istemeleri, iş sahiplerinden para almaları yasaktır.

(34) Ücal AKAR, a.g.e. s. 337.

./..

5. Denetimindeki Teşebbüsten Menfaat Sağlama Yasağı

Devlet Memurları Kanununun 30. Maddesi, Devlet Memurlarının;

- Denetimi altında bulunan kurumdaki,
- Kendi görevi veya mensup olduğu kurum ile ilgisi olan bir teşebbüsten,

Doğrudan doğruya veya aracı eli ile ne ad altında olursa olsun menfaat sağlamalarını yasaklamıştır.

Burada sözkonusu olan iş sahiplerinden menfaat sağlanmak değil, denetimi altındaki kurum ve teşebbüslerden çeşitli yol ve şekillerde çıkar sağlamaktır.

6. Gizli Bilgileri Açıklama Yasağı

a) Genel Olarak Bilgi Açıklama Yasağı

657 Sayılı Yasanın değişik 31. Maddesine göre Devlet Memurları, kamu hizmetleri ile ilgili gizli bilgileri görevlerinden ayrılmış olsalar dahi, yetkili Bakanın yazılı izni olmadıkça açıklayamayacaklardır.

Özellikle iç ve dış güvenlikle ilgili bilgiler, askeri sırlar ve açıklanmasında mahsur bulunan bilgilerin gizli kalması

gereklidir. Bunda kamu yararı vardır. Bu yasaklamada, yetkili Bakanın yazılı izni olmadıkça gizli bilgilerin açıklanamayacağı belirtilmekle, her Bakanın kendi yetki alanına giren işler için izin vereceği öngörülmektedir.

Gerek Türk Ceza Kanunu gerekse diğer özel kanunlarda gizli bilgilerin açıklanması suç sayılmıştır. Devlet sırları ile ilgili olarak Türk Ceza Kanununun 132 ve 137. Maddeleri, askeri sırlarla ilgili olarak Askeri Ceza Kanununun 54 ve müteakip maddelerinde hüküm bulunmaktadır.

b) Vergi Kanunlarına Göre Bilgi Açıklama Yasağı

213 Sayılı Vergi Usul Kanununun 5. Maddesine Göre;

- Vergi Muameleleri ve incelemeleri ile uğraşan memurlar,
- Vergi mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştayda görevli olanlar,
- Vergi Kanunlarına göre kurulan komisyonlara iştirak edenler,
- Vergi işlerinde kullanılan bilirkişiler,

Mükelleflerin ve mükellefle ilgili kimselerin şahıslarına, muamele ve hesap durumlarına, işlerine, işletmelerine veya mesleklerine ilişkin sırları ve gizli kalması gereken diğer hususları bu görevlerinden

ayrılmış olsalar dahi açıklamayacaklardır. Anılan Kanunun, 362. Maddesinde bu yasağa uymayanlara T.C.K. 198. Maddesinde belirtilen cezaların iki katı ve en az iki ay olmak üzere uygulanacağı, suçları tekkerrür edenlerin bir daha Devlet Hizmetlerinde kullanılmayacağı hüküm altına alınmıştır.

c) Amme Alacaklarının Tahsili Usulu Hakkındaki Kanuna Göre Bilgi Açıklama Yasağı

6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulu Hakkında Kanunun 107. Maddesi; bu kanunun tatbikinde görevli olanların, görevleri dolayısıyla amme borçlusuna ve onunla ilgili kişilerin şahıslarına, mesleklerine, işlerine, muamele ve hesap durumlarına ait öğrendikleri sırlarla gizli kalması gereken diğer hususları açıklamalar halinde 2 aydan 6 aya kadar hapis cezası ile cezalandırılmalarını hüküm altına almıştır. Bu sırların kendileri veya başkaları için menfaat temini maksadı ile açıklanmasında 5 aydan iki seneye kadar hapis cezası öngörülmüştür. Tekerrür halinde Devlet hizmetlerinde kullanılmayacaklarına karar verileceği belirtilmiştir.

d) Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkındaki Kanuna Göre Açıklama Yasağı

7397 Sayılı Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkındaki Kanunun 52. Maddesi; bu kanunun tatbikini murakabe vazifesi ile görevli olanlar ile bu teşkilatta çalışan diğer memurların, görevleri gereği öğrendikleri gizli bilgileri yetkili mercilerden başkasına aktarmayacakları, aksine hareket edenlerin T.C.K. 198. maddesi ile cezalandırılacakları ve memuriyetten geçici olarak çıkarılacakları hükümlerini taşımaktadır.

e) Bankalar Kanununa Göre Bilgi Açıklama Yasağı

7199 Sayılı Bankalar Kanununun 74. Maddesine göre sıfat ve görevleri dolayısıyla bankaya veya bankanın müşterilerine ait sırları

./..

selahiyeti merciden başkasına açıklayan banka mensupları ve sair görevlilerin bir aydan bir seneye kadar hapis ve 500 liradan 2000 liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılmalarını, bu sırları, kendileri veya başkaları için menfaat temini maksadı ile açıklamaları halinde de 6 aydan 2 yıla kadar hapis 1000 liradan 5000 liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılmalarını ve memuriyetten mahrumiyet cezası verileceğini hüküm altına alınmıştır.

7. Kıyafet ve İkamet Mecburiyeti

a) Kıyafet Mecburiyeti

Kıyafet Mecburiyeti, 12.5.1982 tarih ve 2670 sayılı Kanun ile 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununa getirilen mecburiyettir. Devlet Memurlarının kanun, tüzük ve yönetmeliklerle düzenlenen kılık ve kıyafet kurallarına uymaları öngörülmektedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan personelin kılık ve kıyafetine dair yönetmelik hazırlanmış ve 18.2.1982 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

b) İkamet Mecburiyeti

İkamet Mecburiyeti 2670 Sayılı Yasa ile Devlet Memurları Kanununa getirilmiştir. Bu mecburiyet; Devlet Memurlarının ikametgahı ve tatil günlerindeki izinleri ile ilgili olarak kısıtlayıcı hükümler öngörmektedir.

Buna göre; Devlet Memurları, görev yaptıkları kurum ve hizmet birimlerinin bulunduğu yerleşme merkezlerinde (Mücavir alanları dahil belediye ve köy hudutları içinde) ikamet edeceklerdir. Ancak, görevlerini aksatmamak kayıt ve şartıyla yetkili amirlerinin izni ile bu hudutlar dışında ikamet edeceklerdir.

II. DISİPLİN CEZALARININ ÇEŞİTLERİ İLE CEZA UYGULANACAK FİİL VE HALLER

Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile kanunların, tüzüklerin ve yönetmeliklerin Devlet Memurlarına yüklediği ödevleri yurt içinde veya dışında yerine getirmeyenlere, uyulmasını zorunlu kıldığı hususları yapmayanlara yasakladığı işleri yapanlara "durumun niteliğine ve ağırlık derecesine göre" Devlet Memurları Kanununun 12.5.1982 gün ve 2670 sayılı yasa ile değişik 125. Maddesinde sıralanan disiplin cezalarından birisi verilecektir. Bu maddede öngörülen disiplin cezaları ile, her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve haller sayılmıştır.

A. Disiplin Cezalarının Türleri

657 sayılı Devlet Memurları Kanununda yer alan disiplin cezaları, idare Hukuku prensiplerine göre aşağıdaki şekilde tasnif edilebilir.

1. Önleyici disiplin cezaları (Uyarma, kınama)
2. Ceza mahiyetindeki disiplin cezaları (Aylıktan kesme, kademe ilerlemesini durdurma.)
3. Yasaklama ve çıkarma mahiyetindeki disiplin cezaları (Devlet memurluğundan çıkarma.)

./..

B. Disiplin Cezalarının Çeşitleri ile Uygulanacak Fiil ve Haller

Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacıyla kanunların, tüzüklerin ve yönetmeliklerin Devlet Memuru olarak emrettiği ödevleri yurt içinde ve dışında yerine getirmeyenlere uyulmasını zorunlu kıldığı hususları yapmayanlara, yasakladığı işleri yapanlara durumun niteliği ve ağırlık derecesine göre Devlet Memurları Kanunu 125. maddesinde sıralanan cezalardan birisi verilir.

Devlet Memurlarına verilecek disiplin cezaları ile bunların mahiyeti aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

1. Uyarma

Uyarma, memura, görevinde ve davranışlarında daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir. Disiplin cezalarının en hafifidir. Cezanın uygulanması için maddi delil aramak ve olayı kanıtlamak zorunlu değildir. Bu cezanın verilmesinde herhangi bir merci veya kuruluşun görüş veya kararının alınmasına gerek yoktur. Atamaya yetkili amirle birlikte sicil amirleri de bu cezayı verebilir.

Uyarma Cezasını Gerektiren Fiil ve Haller Şunlardır:

a) Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında; görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde; görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kayıtsızlık göstermek ve ya düzensiz davranmak.

- b) Özürsüz veya izinsiz olarak göreve geç gelmek, erken ayrılmak görev mahallini terketmek,
- c) Kurumca belirlenen tasarruf tedbirlerine riayet etmemek.
- d) Usulsüz müracaat veya şikayette bulunmak.
- e) Devlet Memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak.
- f) Görevine veya iş sahiplerine karşı kayıtsızlık göstermek veya ilgisiz kalmak.
- g) Belirlenen kılık ve kıyafet hükümlerine aykırı davranmak.
- h) Görevin işbirliği içinde yapılması ilkesine aykırı davranışlarda bulunmak.

2. Kınama

Kınama, memura, görevinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun veya kusurlu sayıldığıının yazılı olarak bildirilmesidir. Uyarma cezasından farklı olarak, somut bir olay veya davranışa dayanılmak suretiyle maddi delillerin belirlenmesi gerekir. Burada memurun kusurlu olması yeterli olup, ceza uygulamasında kasıt unsuru aranmaz.

Genel olarak kusur, haksız bir davranış veya iş şeklinde ya da sözleşmeye aykırı bir davranıştan oluşur. Bir kimse bir takım kişilere yada mallara bakmaya, bir tehlikeyi önlemek için davranışa geçmeye kanunen zorunlu tutulmuşsa, o kişinin bu görevleri savsaklaması halinde kusurlu kabul edilir. İhmalin derecesinin fazla olması hali ağır kusuru oluşturur.

Kınama cezası atamaya yetkili amirler tarafından verilir.

Kınama cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

a) Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında; görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde; görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kusurlu davranmak.

b) Eşlerinin, reşit olmayan veya mahcur olan çocuklarının kazanç getiren sürekli faaliyetlerini, belirlenen sürede kurumuna bildirmemek.

c) Görev sırasında amire hal ve hareketi ile saygısız davranmak.

d) Hizmet dışında Devlet Memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak,

e) Devlete ait resmi araç, gereç ve benzeri eşyayı özel işlerinde kullanmak,

f) Devlete ait resmi belge, araç, gereç ve benzeri eşyayı kaybetmek,

g) İş arkadaşlarına, maiyetindeki personele ve iş sahiplerine kötü muamelede bulunmak.

h) İş arkadaşlarına ve iş sahiplerine söz veya hareketle sataşmak,

i) Verilen emirlere itiraz etmek,

j) Kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak,

k) Borçlarını kasten ödemeyerek hakkında yasal yollara başvurulmasına neden olmak,

./..

1) Görev mahallinde genel ahlak ve edep dışı davranışlarda bulunmak ve bu tür yazı yazmak, işaret, resim ve benzeri şekiller çizmek ve yapmak.

3. Aylıktan Kesme:

Aylıktan kesme cezası, Devlet Memurları Kanununun 125/C maddesinde belirtilen eylemlere uygulanan bir disiplin cezasıdır. Bu fiillerde suçun maddi unsurunun yani kasıt unsurunun aranması gerekir.

Bu ceza atamaya yetkili veya sicil amirleri tarafından verilir.

Kanuna göre bu ceza, memurun brüt aylığının otuzda biri ile sekizde biri arasında kesinti yapılarak uygulanır. Aylıktan kesme cezası, cezanın verilmiş tarihini takip eden aybaşında uygulanır.

Aylıktan kesme cezasını gerektiren fiil ve haller aşağıda sırasıyla sayılmıştır:

a) Kasıtlı olarak; verilen emir ve görevleri tam ve zamanında yapmamak, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasları yerine getirmemek, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçleri korumamak, bakımını yapmamak, hor kullanmak.

b) Özürsüz olarak bir veya iki gün göreve gelmemek.

c) Devlete ait resmi belge, araç ve benzerlerini özel çıkar sağlamak için kullanmak,

d) Görevle ilgili konularda yükümlü olduğu kişilere yalan ve yanlış beyanda bulunmak,

e) Görev sırasında amirine sözle saygısızlık etmek,

f) Görev yeri sınırları içerisinde herhangi bir yerin toplantı, tören ve benzeri amaçlarla izinsiz olarak kullanılmasına yardımcı olmak.

g) İkamet ettiği ilin hudutlarını izinsiz terketmek,

h) Toplu müracaat veya şikayet etmek.

ı) Hizmet içinde Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak,

i) Yasaklanmış her türlü yayını görev mahallinde bulundurmak.

4. Kademe ilerlemesinin Durdurulması

Önceden "kısa süreli durdurma" ve "uzun süreli durdurma" olarak 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda yer alan hükümler yerine 2670 sayılı Kanunla yeniden getirilen bir cezadır. Bu düzenlemeye göre kademe ilerlemesinin durdurulması tek kademeli ve derecelidir.

Öğrenim durumları nedeniyle yükselebilecekleri kadroların son kademelerinde bulunan Devlet Memurlarına kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının verilmesine imkân bulunmadığından Devlet Memurları Kanunu bu hale özel bir düzenleme getirmiştir. Bu durumda bulunan Devlet Memurlarına kademe ilerlemesi durdurması cezası yerine brüt aylık-

larının 1/4'ü - 1/2'si oranında kesinti yapılmasını hükme bağlamıştır. Bu cezanın tekrerründe ise ilgili memurun görevine son verilecektir.

Kademe ilerlemesinin durdurulması, fiilin ağırlık derecesine göre memurun, bulunduğu kademe ilerlemesinin 1-3 yıl durdurulmasıdır.

Kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

- a) Göreve sarhoş gelmek, görev yerinde alkollü içki içmek,
- b) Özürsüz ve kesintisiz 3-9 gün göreve gelmemek,
- c) Görevi ile ilgili olarak her ne şekilde olursa olsun çıkar sağlamak,
- d) Amirine veya maiyetindekilere karşı küçük düşürücü veya aşağılayıcı fiil ve hareketler yapmak,
- e) Görev yeri sınırları içinde herhangi bir yeri toplantı, tören ve benzeri amaçlarla izinsiz kullanmak veya kullandırmak,
- f) Gerçeğe aykırı rapor ve belge düzenlemek,
- g) Yetkili olmadığı halde basına, haber ajanslarına veya radyo ve televizyon kurumlarına bilgi veya demec vermek,
- h) Ticaret yapmak veya Devlet Memurlarına yasaklanan diğer kazanç getirici faaliyetlerde bulunmak,
- i) Görevin yerine getirilmesinde dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı yapmak, kişilerin yarar veya zararını hedef tutan davranışlarda bulunmak.

j) Belirlenen durum ve sürelerde mal bildiriminde bulunmamak.

k) Açıklanması yasaklanan bilgileri açıklamak.

i) Amirine, maiyetindekilere, iş arkadaşları veya iş sahiplerine hakarette bulunmak veya bunları tehdit etmek.

m) Diplomatik statüsünden yararlanmak suretiyle yurt dışında, haklı bir sebep göstermeksizin ödeme kabiliyetinin üstünde borçlanmak ve borçlarını ödemedeki tutum ve davranışlarıyla Devlet itibarını zedelemek veya zorunlu bir sebebe dayanmaksızın borcunu ödemedен yurda dönmek.

n) Verilen görev ve emirleri kasten yapmamak.

o) Herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak.

5. Devlet Memurluğundan Çıkarma:

Bu ceza bir daha devlet memurluğuna atanmamak üzere memurluktan çıkarmayı ifade eder ve kişiye Devlet memuru olma niteliğini kaybettirir. Bu cezayla Devlet memurluğuna son verilen bir memur, yeniden memur olarak görevlendirilemez.

Devlet memurluğundan çıkarma cezası, Kamu hizmetlerinden sürekli yasaklılık şeklinde değildir. Çünkü yasaklılık hükmü hem Devlet memurluğu, hem de seçimle gelen hizmetler için geçerlidir. Devlet memurluğundan çıkarma cezası, çıkarılan kişiler yönünden seçimle meclise, belediyeye, il genel meclisine ve ihtiyar kurullarına seçilmelerine engel teşkil etmez.

Devlet memurluğundan çıkarma, bir daha Devlet memurluğuna atanmamak üzere memurluktan çıkarmaktır.

Devlet memurluğundan çıkarma cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

a) İdeolojik veya siyasi amaçlarla kurumların huzur, sükün ve çalışma düzenini bözmek, boykot, işgal, engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak veya bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek veya yardımda bulunmak,

b) Yasaklanmış her türlü yayını veya siyasi veya ideolojik amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak veya bunları kurumların herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek,

c) Siyasi partiye girmek,

d) Özürsüz olarak, bir yılda toplam 20 gün göreve gelmemek,

e) Savaş, olağanüstü hal veya genel afetlere ilişkin konularda amirlerin verdiği görev veya emirleri yapmamak,

f) Amirine ve maiyetindekilere fiili tecavüzde bulunmak,

g) Memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak,

h) Yetki almadan gizli bilgileri açıklamak,

i) Siyasi ve ideolojik eylemlerden arananları görev mahallinde gizlemek,

j) Yurtdışında Devletin itibarını düşürecek veya görev haysiyetini zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunmak,

k) 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanuna aykırı fiilleri işlemek.

Yukarıda sayılan ve disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve hallere nitelik ve ağırlıkları itibariyle benzer eylemlerde bulunanlara da aynı neviden disiplin cezaları verilir.

OÇONCO BÖLÖM

DİSİPLİN CEZASI VERMEYE YETKİLİ AMİR VE KURULLAR

I. GENEL OLARAK DİSİPLİN CEZASI VERMEYE YETKİLİ AMİR VE KURULLAR

Disiplin cezalarında uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları disiplin amirleri tarafından; kademe ilerlemesinin durdurulması cezası, memurun bağılı olduğu kurumdaki disiplin kurulunun kararı alındıktan sonra, atamaya yetkili amirler ile disiplin kurullarının kararlarına dayanan hallerde valiler tarafından verilir.

Devlet memurluğundan çıkarma cezası amirlerin bu yoldaki isteği üzerine, memurun bağlı bulunduğu kurumun yüksek disiplin kurulu kararı ile verilir.

Disiplin kurulu ve yüksek disiplin kurulunun ayrı bir ceza tayinine yetkisi yoktur, cezayı kabul veya reddeder. Ret halinde atamaya yetkili amirler 15 gün içinde başka bir disiplin cezası vermekte serbesttirler.

Hakkında memurluktan çıkarma cezası istenen memur, sicil dosyası hariç, soruşturma evrakını incelemeye, tanık dinletmeye, disiplin kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma yapmaya sahip bulunmaktadır.

Disiplin kurullarının kuruluş üyelerinin görev süresi, görüşme karar usulü hangi memurlar hakkında karar verebilecekleri gibi hususlar Devlet Memurları Disiplin Kurulları Yönetmeliğinde belirtilmiştir.

II. ÖZEL KANUNLARIN DİSİPLİN CEZALARINI VERMEĞE YETKİLİ AMİR VE MERCİLER

Gerek 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu gerek mesleklerle ilgili özel kanunlar, disiplin cezası verilmesi gereken fiil ve halleri, bunlara uygulanacak cezaları gösterdiği gibi, bu cezaları vermeğe yetkili amir ve organlarıda belirtmiş bulunmaktadır.

657 sayılı Kanunun değişik 126. maddesi ise, yukarıdaki bölümde açıklandığı gibi:

- a) Disiplin Amirlerini,
- b) Atamaya Yetkili Amirleri,
- c) Yüksek Disiplin Kurullarını,

ceza vermeye yetkili kılmıştır.

Bununla beraber, 657 sayılı kanunla, disiplin uygulamasında hiyerarşik yetki ve uygulama kabul edilmiş, takdire geniş yer verilmiş ve disiplin kurullarının yetkileri kısıtlanarak yargısalılık nitelikleri kaldırılmış olduğundan özel kanunlardaki cezaları vermeğe yetkili amir ve organların bu kanunlardaki yetkileri, 657 sayılı kanun hükümleri karşısında önceleri tartışma konusu olmuştur.

Bu konuda Danıştay'ca alınmış pek çok karar bulunmaktadır. Bunlardan ikisi şöyledir.

1. 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 2 sayılı Kanun hükmünde kararname ile değişik 125. maddesinde Devlet Memurlarına verilecek Disiplin Cezaları ile her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve haller belirtilmiş ve özel kanunların disiplin suçları ve cezalarına ilişkin hükümlerinin saklı kalacağı hükme bağlanmıştır. Sözü geçen kanunun 8 sayılı kanun hükmünde kararname ile değişik 126. maddesinde ise disiplin cezası vermeğe yetkili amir ve merciler belirlenmiş ve 8 sayılı kanun hükmünde

kararname ile değişik 134. madde gereğince çıkarılan ve 5.6.1974 tarihinde yürürlüğe giren Devlet Memurları Disiplin Kurulları Yönetmeliği ile de disiplin kurullarının kuruluş ve işleyiş şekilleri düzenlenmiştir.

Disipline aykırı hareketlerle disiplin cezaları arasındaki ıliyet bağının, kurumun ve hizmetin özelliklerine göre esaslı farklılık göstermesinin, disiplin şartlarının ve düzeninin kurumdaki kuruma ve hizmetten hizmete değişmesinin doğal olacağını gözönüne alan kanun koyucu 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda belirtilmiş genel esaslar ve usuller içinde kalmak şartıyla hizmetin özelliği ile ilgili disiplin suç ve cezalarını muhafaza etmek amacıyla 125. maddenin son fıkrasına özel kanunların disiplin suçları ve cezalarına ilişkin hükümlerinin saklı kalacağı hükmünü koymuştur.

8 Sayılı Kanun hükmünde kararname ile değişik 126. Madde ise, disiplin cezası vermeğe yetkili amir ve merciler düzenlenirken eski mevzuat ilkelerinden ayrılınmış, yalnız Devlet Memurluğundan çıkarma cezası konusunda Yüksek Disiplin Kurulunun yetkisi istisna olmak üzere, disiplin kurulları istişari nitelikte organlar durumuna getirilmişlerdir. Bu duruma uygun olarak disiplin kurullarının kuruluş ve işleyiş şekilleri, 8 sayılı kanun hükmünde kararname ile değişik 134. maddede gereğince çıkarılan Devlet Memurları Disiplin Kurulu Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.

Eski mevzuat hükümlerinden farklı bir sistem getirmek gayesi ile konulmuş olan 126. Madde hükmü karşısında yukarıda açıklanan düzenlemeye uygun olarak diğer kanunlarda yer almış disiplin kurullarının kuruluş ve işleyişini düzenleyen özel hükümleri de saklı tutacağı düşünülemez. Ayrıca, kanun koyucu bunun aksi bir gaye ile hareket etme lüzumunu duysaydı disiplin kurulları yönünden 126. maddeye de diğer kanunlarda yer alan özel hükümlerin saklı tutulacağı hükmünü koyardı. Bu nedenle Devlet Memurları, Disiplin Kurulları Yönetmeliğinin yürürlük tarihi olan, 5.6.1974 tarihinden itibaren, kurumların disiplin kurulları, bu yönetmeliğe uygun olarak düzenlenecek ve Devlet Memurları kanununca kendilerine verilmiş olan görevleri yerine getireceklerdir.

(Danıştay 5. Dairesi 20/1/1976, E. 975/7885, K. 976/82.)

2. 657 Sayılı Kanunun değişik 126. maddesinde disiplin cezalarının atamaya yetkili amir tarafından verileceği hükme bağlanmıştır. Sicil amirlerince doğrudan doğruya verilebilecek cezalar ise uyarma ve kınama cezalarıdır. Söz konusu kanunun 125. Maddesinde "maaş kesimi cezası" yer almamakta ise de bu maddenin son fıkrasında özel kanunların disiplin suç ve cezalarına ilişkin hükümleri saklıdır, denilmiş olduğundan davacıya 1702 sayılı kanunun tatbiki suretiyle bu cezanın verilme olanağı varsa da ancak 126. madde de özel kanunlara herhangi bir atıf bulunmadığından bu cezanın atamaya yetkili amir tarafından verilmesi gerekir.

Belirtilen nedenlerle okul müdürünün "maaş kesimi cezası" vermeye yetkisi bulunmadığından yetki yönünden kanuna aykırı olan dava konusu işlemin iptali....

(Danıştay 5. Dairesi 11/2/1976 E. 1976/10891, K. 1976/517.)

Uygulanacak ceza ister özel kanunlarda, ister 657 sayılı kanunda yer almış olsun cezayı uygulamaya, sadece, Bakanlar Kurulunca veya ortak kararlar atanan memurlarda ilgili Bakan, diğer memurlarda, her amir değil, Disiplin Amiri, Atamaya yetkili amir ve Yüksek Disiplin Kurulları yetkilidir denilebilir.

Ancak 2670 Sayılı Kanunun 32. Maddesi, 657 Sayılı Kanunun 126. Maddesini değiştirerek, ceza vermeğe yetkili amir ve mercileri yeni esaslara bağlarken, "Özel Kanunların Disiplin Cezası vermeğe yetkili Amir ve Kurullarla ilgili hükümleri saklıdır." hükmünü getirmiştir.

Sonuç olarak, uygulanacak cezalarda özel kanunlara ait fiil ve cezalarla, bu cezaları verecek yetkili amir ve kurullarla ilgili hükümler saklı tutulmuştur.

III. DISİPLİN VE ÜST DISİPLİN AMİRLERİ

A. Disiplin ve Üst Disiplin Amirlerinin Tesbiti

Bakanlar Kurulunun 17.9.1982 tarih ve 8/5336 kararı ile Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönetmelik 24 Ekim 1982 tarih ve 17848 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Anılan Yönetmeliğin 16. Maddesine göre; Bakanlar Kurulu Kararı veya ortak kararla atanan memurların disiplin amirleri ilgili Bakandır. Bakanlar ayrıca, Bakanlıklarındaki ve bağlı kuruluşlardaki görevli tüm memurların disiplin amiridirler.

Başında bulundukları teşkilata ait kamu hizmetlerini gereği gibi koordine edilip yürütülmesinden en üst derecede sorumlu olan;

- Başbakanlık Müsteşarı,
- Bakanlık Müsteşarları,
- Başbakanlık ve Bakanlıklara bağlı kurumların müsteşar, Genel Müdür, veya Başkanları,
- İllerde Valiler,
- İlçelerde Kaymakamlar,
- Bölge Kuruluşu olan kurumlarda Bölge Müdürleri,
- Belediyelerde Belediye Başkanları,
- Yurtdışı Teşkilatında Misyon Şefleri,

Buralarda görevli ve Bakanlar Kurulu Kararı veya ortak kararla atanmamış bütün memurların disiplin amiridirler.

Birinci sicil amirleri yukarıda sayılan disiplin amirleri olan memurlar ile, Bakanlıkların doğrudan Bakana bağlı birimlerinin başında bulunan veya birinci sicil amiri Bakan olan memurlar kendilerine sicil veya idari bakımdan bağlı memurların disiplin amirlidirler. Ayrıca birinci sicil amiri bu memurlar olan memurlara da hizmetin yoğunluğu, yaygınlığı hizmete tahsis edilen memur sayısının fazlalığı hizmet biriminin

üst düzeydeki disiplin amirleri ile olan ilişkisinin zorluğu gibi nedenlerle, kurumlarca disiplin amirliği yetisi tanınabilir.

Disiplin işleri ile ilgili olarak, Kaymakamlar ilçe, Valiler il, Bölge Müdürleri Bölge, Belediye Başkanları belediye teşkilatındaki disiplin amirlerine göre en üst disiplin amiridirler. Valiler, Kaymakamların; Bölge kuruluşu olan kurumların en üst yöneticileri Bölge Müdürlerinin bir üst disiplin amiridirler.

Başbakanlık ile Bakanlıklar ve bunlara bağlı kurumların Merkez Teşkilatındaki diğer disiplin amirlerine göre, Başbakanlık Müsteşarı, Bakanlık Müsteşarı, Müsteşar, Genel Müdür ve Başkanlar en üst disiplin amiridirler. Daha alt seviyedeki disiplin amirlerinin birbirine göre sırası bu esaslar çerçevesinde belirlenir.

Disiplin amirlerinin belirlenmesinde genel olarak bu esaslara uyulması gerekmektedir birlikte kuruluş ve görev özellikleri itibarıyla disiplin amirlerinin bu esaslar dışında tesbit edilmesi, daha alt düzeydeki memuriyetlere de disiplin amirliği yetkisi verilmesinin zorunluluk teşkil etmesi kurumun müracaatı ve Devlet Personel Dairesinin yapacağı inceleme sonucunda anlaşılması halinde kurumlar disiplin amirlerini bir yönetmelikle ayrıca tesbit edebileceklerdir.

B. Disiplin ve Öst Disiplin Amirlerinin Yetki ve Sorumlulukları

a)Yetkileri:

Disiplin Amirleri, disiplin cezasını gerektiren fiil ve ha-

lin niteliğine ve ağırlık derecesine göre 657 sayılı Kanunun 125. Madesinde belirtilen disiplin cezalarından, uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarını vermeye yetkilidir.

- Disiplin kurullarınca reddedilen kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile, Yüksek Disiplin Kurulunca reddedilen memurluktan çıkarma cezası yerine, red kararlarının alındığı tarihi izleyen 15 gün içinde uyarma, kınama veya aylıktan kesme cezalarından birini vermeye,

- Yüksek Disiplin Kurulunca verilen red kararından sonra, vermeye yetkili olduğu, uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarını deyilde ilgiliye kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının verilmesi gerektiği sonucuna varırsa, bu defa bu husustaki görüşünü belirten yazı ekinde dosyayı ilgili Disiplin Kurulunda görüşülmek üzere göndermeye, yetkilidir.

Üst Disiplin Amiri, Disiplin Amirlerince verilen uyarma ve kınama cezalarına karşı yapılan itirazları inceleyerek, verilen cezayı aynen kabul etmeye, hafifletmeye veya tamamen kaldırmaya yetkilidir.

Özel Kanunların disiplin işleriyle ilgili olarak verdiği yetkileri kullanırlar.

b) Sorumlulukları;

Disiplin Amirleri, Disiplin işlerinde kendilerine verilen yetkileri; kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacıyla; memurlara kanun, tüzük ve yönetmeliklerle tanınan haklarını gözönünde tutarak hakkaniyet ve eşitlik esasları dahilinde kullanmak ile yükümlüdürler.

./..

Memurların, disiplin cezalarından biri ile cezalandırılması gereken davranışlarını öğrendikleri tarihten itibaren kanunen belli süreler içinde (Devlet Memurluğundan çıkarma cezasını gerektiren fiil ve haller için altı ay, diğerleri için bir ay) disiplin soruşturmasını başlatarak, gerekli cezayı uygulayarak (Disiplin cezasını gerektiren fiil ve hallerin işlendiği tarihten itibaren iki yıl içinde) disiplin cezası verme yetkisinin zamanaşımına uğramasını önlemek zorundadırlar.

Uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarını soruşturmanın tamamlanmasından itibaren 15 gün içinde vermek zorundadırlar.

Üst disiplin amirleri, uyarma ve kınama cezalarına karşı yapılan itirazları, cezalara ilişkin karar ve eklerinin kendilerine intikalin-den itibaren 30 gün içinde inceleyerek yetkisi dahilinde sonuçlandırmak zorundadırlar.

IV. SİCİL AMİRLERİ VE MİSYON ŞEFLERİNİN YETKİLERİ.

Disiplin Amiri olarak tesbit edilmeyen sicil amirleri, sicil yönünden kendilerine bağlı memurların disipline aykırı davranışları hakkında, varsa sıralı üst sicil amiri yoluyla, yoksa doğrudan disiplin amirine başvurabileceklerdir. Sicil amirlerinin başvuruları üzerine Disiplin Amirleri gerekli soruşturmayı yaptırarak sonucuna göre yetki ve sorumlulukları doğrultusunda hareket eder.

Yurtdışında Misyon Şefleri, Bakanlıkların ve diğer kurumların yurt dışı teşkilatında görevli bütün memurların disipline aykırı

davranışlarını öğrenmekle, Dışleri Bakanlığına baş vurarak ilgili kurumlarca soruşturma yapılmasını isterler. ilgili kurumlarca yapılan soruşturmanın sonucundan Dışişleri Bakanlığına bilgi verilmesi zorunludur.(35)

V. DİSİPLİN VE YÜKSEK DİSİPLİN KURULLARI

A. Kurulların Kuruluşu

Disiplin ve soruşturma işlerinde kanunlarla verilen görevleri yapmak üzere;

- 1) Kurum merkezinde bir Yüksek Disiplin Kurulu,
 - 2) Her kurumun merkezinde bir Disiplin Kurulu,
 - 3) Bölge esasına göre çalışan kuruluşlarda bölge merkezinde bir Disiplin Kurulu,
 - 4) Her ilde Bir Disiplin Kurulu,
- bulunur.(36)

Ayrıca, İl Milli Eğitim Müdürlüklerinde bir Disiplin Kurulu bulunur. Milli Eğitim Müdürlüklerindeki disiplin kurullarının adı İl Milli Eğitim Disiplin Kurullarıdır.

Başbakanlık ile Bakanlıkların ve bunlara bağlı Müsteşarlık, Genel Müdürlük ve Başkanlıkların Kurum Merkezlerindeki Disiplin Kurulları

(35) Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönetmelik Md. 17

(36) 657 Sayılı Devlet; Memurları Kanunu Md. değişik 134

ve Yüksek Disiplin Kurulları, Kurumlarınca aşağıda belirtilen esaslar dahilinde kurulur. (37)

1. Kurulların Başkan ve Üyeleri; Başbakanlık ve Bakanlıklarda Müsteşar, bunlara bağlı kurumlarda kurumların başında bulunan Müsteşar, Genel Müdür ve Başkanların teklifi ve ilgili Bakanın onayı ile görevlendirilirler.

Kurullar bir Başkan ve Dört Üyeden Oluşur.

Disiplin Kurullarının Başkanlıklarına; Başbakanlık ve Bakanlıklarda Müsteşarın, bunlara bağlı kurumlarda ise Müsteşar, Genel Müdür veya Başkanın en yakın yardımcıları arasından, Disiplin Kurullarının üyeliklerine ise kurumların üstlendikleri ana görevlerle doğrudan ilgili birim veya birimler ile Hukuk, Personel, Teftiş veya tetkik hizmetlerini yürüten birimlerin başında bulunan memurların en yakın yardımcıları arasından, görevlendirme yapılır.

2. Yüksek Disiplin Kurullarının Başkanlıklarına, Başbakanlık ve Bakanlıklarda Müsteşarlar, bunlara bağlı kurumlarda ise Müsteşar, Genel Müdür veya Başkan, üyeliklerine ise kurumların üstlendikleri ana görevlerle doğrudan ilgili birim veya birimler ile Hukuk, Personel, Teftiş veya Tetkik hizmet birimlerinin başında bulunan memurlar görevlendirilir.

3. Disiplin Kurulları ve Yüksek Disiplin Kurullarının üyeliklerine yapılacak görevlendirmede kurumların üstlendikleri ana görevi ile ilgili

(37) Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönetmelik, Md. 14.

birim veya birimler için bir; Hukuk, Personel, Teftiş veya tetkik hizmetlerini yürüten birimlerin her biri için bir üye belirlenmesi zorunludur. Ancak, Personel Hukuk, Teftiş veya Tetkik hizmetlerini yürüten birimlerden bir veya bir kaç bulunmayan kurumların Disiplin ve Yüksek Disiplin Kurulu Üyeliklerine ana görevlerle doğrudan ilişkili birimlerden belirtilen esaslar dahilinde görevlendirme yapılır.

4. Hizmet özellikleri veya kadro ünvanlarındaki değişiklik sebebiyle kurulların başkan ve üyelerini yukarıda belirtilen şekilde tesbit edemiyen kurumlar, personel Dairesinin olumlu görüşünü almak kaydıyla kurullarını farklı yapıda kurabilirler.

Kuruluş esasları bakımından yukarıda belirtilen kapsama girmeyen İl Disiplin Kurulu, İl Milli Eğitim Disiplin Kurulu, Bölge Disiplin Kurulu, Anayasa Mahkemesi Disiplin ve Yüksek Disiplin Kurulları, Mahalli İdarelerin Disiplin Kurullarının başkan ve üyelerinin kimlerden teşekkül edeceği Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönetmeliğin 4. maddesinde belirtilmiştir.

İl Disiplin Kurulu;

Valinin veya görevlendireceği Vali Muavinin Başkanlığında;

- Hukuk İşleri Müdürü,
- Defterdar,
- Milli Eğitim Müdürü,

- Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürü,
 - Teknik Ziraat Müdürü,
 - Bayındırlık Müdüründen
- teşekkül eder.

İl Milli Eğitim Disiplin Kurulu;

Vali veya görevlendireceği muavinin başkanlığında;

- İl Milli Eğitim Müdürü
 - İl Hukuk İşleri Müdürü
 - İlköğretim Müfettişleri Kurulu Başkanı
- ile,

Valinin Görevlendireceği,

1. Temel Eğitim 1. Kademe Okul Müdürlerinden 1,
2. Temel Eğitim 2. Kademe Okul Müdürlerinden 1,
3. Orta Öğretim Kurumları Müdürlerinden 1 er Üyeden Kurulur.

İl Özel İdaresi Disiplin Kurulu;

Vali veya Görevlendireceği Vali Muavinin Başkanlığı;

- İl Hukuk İşleri Müdürü (Yoksa Valinin İl İdare Kurulu Üyeleri
- arasından görevlendireceği bir kişi)
- İl Özel İdare Müdürü,

İl Daimi Encümen Üyelerinin kendi aralarında bir yıl için

seçeceği iki üyeden,

kurulur.

Belediye Disiplin Kurulu;

Belediye Başkanının veya görevlendireceği yardımcının başkanlığında;

Belediye daire baş amirleri (1580 sayılı kanunun 88 maddesinde sayılan Başamirler)

Belediye Encümen Üyelerinin kendi aralarından bir yıl için seçtikleri) iki üyeden kurulur,

Belediye kanunun 88. maddesinde sayılan başamirler şunlardır:

Yazı İşleri Müdürü veya Başkatip

Hesap İşleri Müdürü veya muhasebeci

Sıhhat İşleri Müdürü veya Baştabib veya Tabib

Baytar Müdürü Baş Baytar veya Baytar

Fen İşleri Müdürü Baş Mühendis veya Mühendis

Teftiş Heyeti Müdürü, Başmüfettiş veya Müfettiş

(Zat ve Hukuk İşleri Müdürü)

Mahalli İdare Birliklerinin disiplin kurulları ise birlik encümenleridir.

Bölge Disiplin Kurulu;

Bölge Müdürü veya görevlendireceği bir yardımcısının başkanlığında; sosyal ve idari hizmetleri yürütmekle görevli amir, personel ve ünite amiri veya benzin hizmetleri yürütmekle görevli amirden kurulur.

Kurulların başkan ve üyeliklerine yapılacak görevlendirmede, görevlendirilecek olanların aylıktan kesme veya daha ağır bir ceza almamış ol-

maları gerekir. Cezaların, 657 sayılı kanunun 133. Maddesinde belirtilen şekilde sicilden silinmesi yolunda karar alınsa dahi bu kişiler Disiplin ve Yüksek Disiplin Kurullarında görevlendirilemezler.

Kurullarda başkan ve üyelerin görev süresi 2 yıldır. Süresi do-
lanlar yeniden aynı süre ile görevlendirilebilirler.

B. Kurulların Görev Alanları

Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönetmeliğin 8. maddesine göre; Başbakanlık, Bakanlıklar ve bunlara bağlı kurumlarda görevli memurların kademe ilerlemesinin durdurulması ve Devlet memurluğundan çıkarma cezaları ile ilgili işler memurun bağlı bulunduğu kurumun ilgisine göre Disiplin Kurulu veya Yüksek Disiplin Kurulu tarafından karara bağlanır.

İl özel idarelerinde, belediyelerde, il özel idareleri ve belediyelerin kurdukları birliklerde, bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlarda görevli memurların kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile ilgili işleri ilgisine göre özel idare, Belediye veya Birlik Disiplin kurulunca karara bağlanır. Bu memurların Devlet Memurluğundan çıkarma cezası ile ilgili işleri İçişleri Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulunca karara bağlanır.

En üst disiplin amirlerince doğrudan verilen uyarma ve kınama cezalarına karşı itirazlar cezayı uygulayan amirin esas görev yerindeki Disiplin Kurulunca karara bağlanır.

İl ve ilçelerde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı teşkilatta çalışan öğretmen, yönetici, uzman ve uzman yardımcısı ile gezici öğretmenlerin Kaymakam ve Valilerce doğrudan verilen cezalara karşı itirazları İl Milli Eğitim Disiplin Kurullarında karar bağlanır.

Bakanlar Kurulunca veya ortak kararla atanan memurlara ilgili Bakan tarafından verilen uyarma ve kınama cezalarına karşı itirazlar ilgisine göre Başbakanlık, Bakanlık veya bunlara bağlı kurumların Disiplin Kurullarında karara bağlanacaktır.

Devlet Bakanlıklarındaki disiplin işleri ise, Başbakanlık Disiplin ve Yüksek Disiplin Kurullarında görüşülerek karara bağlanır.

Ayrıca, disiplin cezası verme yetkisi özel kanunlarla belirlenmiş kurullar bu kanunlarda belirtilen hükümlere tabi olacaklardır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DISİPLİN CEZASI UYGULAMASI VE DISİPLİN SORUŞTURMASI

I. DISİPLİN CEZASI UYGULAMASI

A. Disiplin Amirleri ve Kurullarının Karar Usulleri ve Halleri

Disiplin amirleri, uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarını soruşturmanın tamamlandığı tarihi izleyen 15 gün içinde vermek zorundadırlar. Öst disiplin Amirleri veya Disiplin Kurulları Uyarma ve Kınama cezalarına karşı yapılan itirazları, cezalara ilişkin karar ve eklerinin kendilerine intikalinden itibaren 30 gün içinde sonuçlandırmak zorundadırlar. (38)

Gerek 657 Sayılı Yasada gerekse Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönetmelikte, Devlet Memurluğundan çıkarma cezasına ilişkin soruşturma dosyalarını Yüksek Disiplin Kuruluna intikal ettirmesi için Disiplin Amirine belli süre tanınmamıştır. Maliye Bakanlığı Disiplin Yönetmeliğinde bu süre 15 gün olarak belirlenmiştir. Ceza verme zamanaşımında gözönünde bulundurularak disiplin amirlerince bu işlem geciktirilmemelidir.

(38) Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönetmelik, Md. 11,19.

Kurulların toplantı sayısı salt çoğunluktur. Ancak, 3 kişilik kurullar örneğin Bölge Disiplin Kurulları, üye tam sayısı ile toplanırlar. Kurulların Başkan ve üyelerinin görev başında bulunmamaları halinde kurula vekilleri, seçimle gelenlerin yedekleri katılır. Kurulların Başkan ve Üyeleri;

- Kendilerine, eşlerine, ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhri hısımlarına,

- Disiplin cezası verilmesini teklif ettikleri,

- Disiplin soruşturmasını yaptıkları,

- Atanmasına yetkili oldukları,

Memurlarla ilgili işlerde kurul toplantılarına iştirak edemezler. Bu sebepten kurul başkanı toplantıya katılamamışsa, başkanlık görevi en kıdemli üye tarafından yürütülür.

Eğer Kurul üyelerinden yukarıda belirtilen sebeplerden ötürü toplantıya katılamayanlar olmuşsa, bu üyeler toplantı yeter sayısının tesbitinde gözönüne alınmazlar.

Kurul toplanması ve gündemin hazırlanması toplantının belirli gün, saat ve yerde yapılması ve Kurul çalışmalarının gereği gibi yürütülüp sonuçlandırılması Başkan tarafından sağlanır. Kurullarda raportörlük görevi bir üye tarafından yürütülür. Üyeler kendilerine havale edilen dosyaları en geç 7 gün içinde incelerler. Kurullarda Raportörün açıklamaları dinledikten sonra konu görüşülür. Konunun aydınlanmasından sonra oylama yapılır.

Oylama açık oyla olur ve oy çokluğu ile karar alınır. Başkan oyunu en son kullanır, ve oyların eşitliği halinde Başkanın bulunduğu tarafın oyu üstün sayılır. Oylamalarda çekimser kalınılamaz.

Başkan tarafından karar açıklanır, karar özeti üyeler tarafından imzalanan bir tutanakla tesbit edilir.(39) Kararlar, karar tarihini izleyen 7 gün içinde yazılarak Başkan ve üyeler tarafından imzalanır.

Disiplin kurulları kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile ilgili işlerde soruşturma dosyasını aldıkları tarihten itibaren; uyarma ve kınama cezalarına karşı yapılan itirazlar ile ilgili işlerde de, itiraz dilekçesi ve cezaya ilişkin karar ve eklerinin kendilerine intikalinden itibaren 30 gün içinde kararlarını verirler. Disiplin kurulları kararlarını soruşturma dosyasına göre verirler. Ancak soruşturmayı yeterli görmemeleri halinde eksiklikleri tamamlatır ve ilgilileri her vakit dinleyebilir.

Disiplin Amirlerinin Devlet Memurluğundan çıkarma cezasına ilişkin talepleri, soruşturma dosyasının Yüksek Disiplin Kuruluna verildiği tarihten itibaren 6 ay içinde karara bağlanır. Yüksek Disiplin Kurulları, intikal eden dosya üzerinde yaptıkları inceleme sonucu, gerek gördükleri takdirde, ilgilinin sicil dosyasını ve her türlü evrakı incelemeye, ilgili kurumdan bilgi almaya, yeminli tanık ve bilirkişi dinlemeye veya niyabeten dinletmeye, mahallen keşif yapmaya veya yaptırmaya yetkilidirler.

(39) Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönetmelik,Md. 13.

Öte yandan, hakkında memurluktan çıkarma cezası istenen memur, sicil dosyası hariç soruşturma evrakını inceleme, tanık dinletme, sözlü veya yazılı olarak Yüksek Disiplin Kurulunda kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma yapma hakkına sahiptir. Burada memuru temsil edebilecek kişi avukat olmalıdır.

Disiplin Kurulu veya Yüksek Disiplin Kurulunun, disiplin amirlerince teklif edilen cezadan başka bir ceza vermeye yetkileri yoktur. Cezayı kabul veya red eder. Red halinde atamaya yetkili amirler 15 gün içinde uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarından birini verebilirler. Red edilen Devlet Memurluğundan çıkarma cezası yerine kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını uygun görmeleri halinde, soruşturma dosyasını bu süre içinde yetkili Disiplin Kurulunda görüşülmek üzere gönderirler.

B. Zamanaşımı

Disiplin cezalarında zamanaşımı uygulanması 657 sayılı Yasanın 12.5.1982 tarih ve 2670 sayılı yasa ile değiştirilen 127. maddesi ile getirilmiştir.

Yapılan değişiklikle, önceden olmayan zamanaşımı, soruşturmayı başlatma ve ceza verme yönünden kabul edilerek, uygulanmaya başlanmış ve bu konuda yasadaki boşluk giderilmiştir.

Anılan yasa maddesine göre, disiplin cezasını gerektiren fiil ve halleri işleyenler hakkında, bu fiil ve hallerin öğrenilmesinden itibaren;

Uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarında 1 ay içinde disiplin soruşturmasına,

Devlet Memurluğundan çıkarma cezasında altı ay içinde disiplin kovuşturmasına,

Başlanmadığı takdirde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrayacaktır.

Herhalukârda, disiplin cezasını gerektiren fiil ve hallerin işlendiği tarihten itibaren iki yıl içinde disiplin cezası verilmediği takdirde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrar.

Disiplin Amirleri, yukarıda belirtilen süreleri dikkate alıp, bu süreler içinde soruşturmayı başlatıp, gerekli cezayı vererek disiplin cezası verme yetkisini zamanaşımına uğratmamak zorundadırlar.

C. Savunma

Savunma Anayasal bir haktır. 1982 Anayasamızın 129. Maddesi savunma ile ilgili olarak "Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu

kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez" hükmünü ihtiva etmektedir.

657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 130. Maddesinin ikinci fıkrası da, soruşturmayı yapanın veya yetkili disiplin kurulunun 7 günden az olmamak üzere verdiği süre içinde veya belirtilen bir tarihte savunmasını yapmayan memurun savunma hakkından vazgeçmiş sayılacağını belirtmekle, savunma için en az 7 günlük süre tanınacağına amir- dir. Savunmayı, disiplin amirleri, disiplin ve yüksek disiplin kurulları alabilir. Yasa, soruşturmayı yapanların savunma alabileceğini belirtmekle uygulamada disiplin amirlerince görevlendirilen soruşturmacıların, soruşturma sırasında aldığı ifadenin savunma olmadığını belirtmek gerekir. Konu ile ilgili olarak Danıştay 3. Dairesinin E. 1973/272.K.1973/169 sayılı kararı".... 130. maddedeki "soruşturmayı yapan" deyiminde 126. maddeye göre re'sen disiplin cezası vermeye yetkili amir olarak anlaşılması gerekir.

Bu itibarla, Devlet Memurları Kanununun 130. Maddesinde belirtilen savunma hakkı ile ilgili sürenin cezaı veren amir ve mercilere bir defaya mahsus olmak üzere verilmesi gerekeceği...." şeklindedir. Ayrıca konu ile ilgili olarak Devlet Personel Heyetinin 14.7.1973 gün ve 1973/1023 Numaralı kararı "Uyarma ve Kınama cezaları verilmeden önce cezaı verecek sicil amiri veya mercie ilgilinin savunması alınması cihetine gidilmesi,

Diğer disiplin cezaları verilmeden önce de tahkikatın bitirilmesini müteakip yetkili disiplin kurulunca memurun savunmasının istenmesi,

657 Sayılı Kanunun 130. Maddesindeki "soruşturmayı yapanın veya yetkili disiplin kurulunun" ibaresi ile uyarma ve kınama cezaları bakımından (bu cezayı verecek olan kişi soruşturmayı da yapan kişi olacağından) sicil amirinin, diğer disiplin cezaları bakımından yetkili disiplin kurulunun kasdedildiği,...." yolundadır.

Bu kararlar doğrultusunda, disiplin amirleri ve yetkili kurullar 7 günden az olmamak üzere süre vererek ilgilinin savunmasını alacaklardır.

Öte yandan, hakkında memurluktan çıkarma cezası istenen memura; Yüksek Disiplin Kurulunda, sicil dosyası hariç soruşturma evrakını inceleme, tanık dinletme, sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma yapma hakkı, 657 sayılı yasanın değişik 129. Maddesi ile tanınmıştır.

D. Disiplin Cezalarının Ağırlaştırılmasını veya Hafifletilmesini Gerektiren Haller

657 Sayılı Yasanın değişik 125. maddesinde tekerrür disiplin cezasını ağırlaştırıcı unsur olarak öngörülmüştür.

Disiplin cezası verilmesine sebep olmuş bir fiil veya halin, cezaların sicilden silinmesine ilişkin süre içinde tekrarında bir derece daha ağır olan ceza uygulanacaktır. Aynı fiil veya halin cezanın sicilden silinme süresi içinde tekrarı olan bu duruma Özel Tekerrür diyoruz.

./..

Aynı derecede ceza verilmesine sebep olmuş iki ayrı eylemden sonra, aynı cezayı gerektirecek üçüncü bir fiil veya eylemin meydana getirilmesinde bir derece ağır ceza uygulanır. Buna genel tekerrür diyoruz. Genel Tekerrürde belli bir süre kaydı yoktur. Hangi süre içinde işlenirse işlensin tekerrüre esas olur.

Disiplin cezasını hafifletici haller de, anılan kanun maddesinde belirtilmiştir. Memurun geçmiş hizmetleri sırasındaki çalışmalarının olumlu olması, iyi ve çok iyi derecede sicil almış olması halinde, verilecek cezalarda bir derece hafif olan uygulanabilir. Hafifletici unsur ihtiyari olup disiplin cezası vermeye yetkili amir veya kurulun takdirine bırakılmıştır.

E. Uygulama, İtiraz ve Cezaların Sicilden Silinmesi

a) Uygulama;

657 Sayılı yasanın değişik 132. maddesine göre disiplin cezaları veriliş tarihinden itibaren hüküm ifade eder ve derhal uygulanır. Cezanın verildiği tarihten itibaren 15 gün içinde ilgiliye tebliğ olunur.

Aylıktan kesme cezasında uygulama veriliş tarihini takip eden aybaşında olacaktır. Aylıktan kesilen para Emekli Sandığına gönderilecektir.(40)

(40) 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu,Md. 14/g.

Verilen disiplin cezaları sıralı sicil amirlerine, Devlet Memurluğundan çıkarma cezası ayrıca Devlet Personel Dairesi Başkanlığına bildirilir. Verilen disiplin cezaları Memurun siciline işlenecektir. Aylıktan kesme ve kademe ilerlemesini durdurma cezası olanlar, valilik, büyükelçilik, müsteşar, müsteşar yardımcılığı, genel müdürlük, genel müdür yardımcılığı ve daire başkanlığı görevine atanamazlar. Bunlar aynı zamanda atamaları Bakanlar Kurulu tarafından yapılan görevlere atanamazlar. 2451 Sayılı Kanuna ekli (1) sayılı cetvele göre bu görev ünvanları;

Valiler, Büyükelçiler, Daimi Temsilciler, Daimi Delegeler, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri, Diyanet İşleri Başkanı ve Yüksek Din Kurulu Üyeleri, Yüksek Denetleme Kurulu Başkan ve Üyeleri, Devlet Personel Heyeti Başkanı, Heyet Üyeleri ve Genel Sekreterleri, olarak belirtilmektedir.

b) İtiraz;

Disiplin amirleri tarafından verilen uyarma ve kınama cezalarına karşı itiraz, varsa bir üst disiplin amirine, yoksa disiplin kuruluna yapılır. İtiraz süresi kararın ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren 7 gündür bu süre içinde itiraz edilmeyen veya itiraz üzerine itiraz mercilerinin aynen kabul ettikleri veya hafiflettikleri cezalar kesindir. Kesinleşen uyarma ve kınama cezası kararına karşı idari yargıya başvurulamaz.(41.)

(41) 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu Md. değişik 136.

İtiraz; idari yargının dışında verilen cezanın ortadan kaldırılması için üst disiplin amiri yoksa disiplin kurullarına baş vurulmasıdır. Daha önce disiplin amirlerinin ve üst disiplin amirlerinin kimler olduğu açıklanmıştır.

Uyarma ve kınama cezaları veren amirler üst disiplin amirleri değilse üst disiplin amirlerine itiraz edilecektir. Üst disiplin amirleri bu cezaları vermişse ceza uygulayan amirin görev yerindeki disiplin kuruluna itiraz olunabilir.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı teşkilatlarda öğretmen, yönetici uzman, uzman yardımcısı ve gezici öğretmenlere vali ve kaymakamlarca doğrudan verilen cezalara ise il disiplin kuruluna değil, İl Milli Eğitim Disiplin Kuruluna itiraz mümkündür.

Disiplin amiri sıfatıyla Bakan tarafından verilen uyarma ve kınama cezalarına karşı da ilgili, Bakanlık disiplin kuruluna başvurulabilir.

Gerek Kanunun 125. Maddesinden, gerek yönetmeliğin 8. maddesinin incelenmesinden çıkan sonuca göre uyarma ve kınama cezalarında memur üst disiplin amirine itiraz edebilecek, bu itiraz'dan sonra arzu ettiği sonucu alamamışsa tekrar disiplin kuruluna başvuramayacaktır. Bunun yanında üst disiplin amiri varken bu merci'e itiraz etmeden disiplin kuruluna gidemeyecektir.

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

./..

Yine anlaşıldığına göre, Valiler kaymakamlara göre, bölge kuruluşu olan kurumların en üst yöneticisi, bölge müdürüne göre bir üst disiplin amiri olduklarından kaymakam tarafından verilen uyarma ve kınama cezalarına karşı valiye itiraz olunabilir. Eğitim hizmetleri sınıfındakiler için yönetmeliğin 8. maddesi "Valiler ve Kaymakamlarca verilen uyarma ve kınama cezalarına karşı itirazların il milli eğitim disiplin kuruluna yapılacağına" dair bir hüküm getirmiş olduğundan durum değişiktir. Bu durumda kaymakamın ceza vermesi halinde üst disiplin amiri olarak valilere itiraz edilemeyecektir. Yönetmeliğin getirdiği bu hüküm devlet memurları kanunun itiraz ile ilgili 135. maddesine bize göre aykırıdır. Zira 135. madde açıktır. Uyarma ve kınama cezalarına itiraz varsa üst disiplin amirine, yoksa disiplin kurullarına yapılabilir, itirazları 30 gün içinde karara bağlanır.

Özetleyecek Olursak;

- Herhangi bir disiplin amirinin verdiği cezaya, bir üst disiplin amirine itiraz edilir.

- Kaymakamlar ilçe de üst disiplin amiri olmakla birlikte, kaymakamlar tarafından verilen cezalara karşı Valilere itiraz olunabilecektir.

- Belediye personeline, Başkanlarca verilen cezalara karşı vali ve kaymakamlara itiraz edilemeyecek, belediye disiplin kuruluna başvurulacaktır.

./..

- Valilerce verilen cezalara karşı valiler üst disiplin amiri olduklarından itiraz eden memurun statüsüne göre ilgili disiplin kuruluna itiraz edilecek Bakan'a başvurulmayacaktır.

- Eğitim Hizmetleri sınıfından bir görevlinin Vali ve Kaymakamlarca verilen uyarma ve kınama cezalarına itirazı İl Milli Eğitim Disiplin Kuruluna, diğer disiplin amirlerince verilen aynı çeşit cezalara itirazları kaymakamlara veya valiye yapılabilecektir.

- Uyarma ve kınama cezalarının iptali için idari yargı yoluna başvurulamayacaktır. (Anayasa Md. 129. ve Devlet Memurları Kanunu Md.135)^e

Aylıktan kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması ve Devlet Memurluğundan çıkarma cezalarına karşı daha önce uyarma ve kınama cezaları için sözünü ettiğimiz itiraz mercii ve kurulları geçersizdir. Bu cezalara karşı itiraz ancak idari yargı'ya açılacak iptal davası yoluyla yapılabilir.

Devlet Memurları Kanununun 135/2 nci bend'i uyarma ve kınamanın dışındaki cezalar için itiraz yollarının denenip sonuç alınamazsa idari yargıya başvurma gibi bir yolu açıkca kapatmıştır.

İtiraz süresi kararın tebliğinden itibaren 7 gündür. İtiraz mercileri (Yani üst disiplin amirleri veya disiplin kurulları) cezayı aynen kabule, hafifletmeye veya tamamen kaldırmaya yetkilidirler.

Süresinde itiraz edilmediği için kesinleşen kararlar ile itiraz üzerine verilen kararlar kesin olup başka bir merci'e veya idari yargıya başvurulamaz.

İtiraz üzerine kaldırılan cezalar sicilden silinir.

İtiraz için kanunla tesbit olunan 7 günlük süre hak düşürücü süre olmakla birlikte, bu süre uyarma ve kınama cezalarına itiraz için konulmuş olup diğer disiplin cezalarının iptali için idari yargı yollarına başvurma ile ilgili değildir. Danıştay kanununa göre idari yargıya başvurma tebliğden itibaren 60 gün olarak belirlendiğinden aylıktan kesme ve daha ağır cezalarda bu süreye uyulacaktır.

c) Cezaların Sicilden Silinmesi;

Devlet Memurluğundan çıkarma cezasından başka bir disiplin cezasına çarptırılan memur, uyarma ve kınama cezalarının uygulanmasından itibaren 5 yıl, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarının uygulanmasından itibaren 10 yıl sonra, atamaya yetkili amire başvurarak verilmiş olan cezanın sicildosyasından silinmesini isteyebilir. Kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının sicilden silinebilmesi için ilgili disiplin kurulunun mütalaası alınır.

Belirtilen 5 ve 10 yıllık süreler içinde memurun davranışları isteğini haklı kılacak nitelikte görülürse, disiplin cezasının sicilden silinmesine karar verilir. Bu karar ilgilinin siciline işlenir.

II. DISİPLİN SORUŞTURMASI

Suç veya kusurlu bir davranışından söz edilerek, bir memura idarece disiplin cezası uygulanabilmesi için sadece cezanın sebeplerinin belirtilmesi yeterli değildir. Ceza uygulanabilmesi için cezayı gerektiren fiil ve hallerin o memur tarafından yapıldığının ortaya konulması icap eder. Bu da memur hakkında soruşturma yapılmasını gerektirir.

Disiplin soruşturması ilgilinin savunmasının alınması ile tamamlanır.

657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik 126. Maddesine göre uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarını gerektiren fiil ve halin meydana gelmesinde, disiplin amirleri başka bir makam veya merciin görüş ve tavsiyesini almaksızın doğrudan ceza verirler. Disiplin amirleri doğrudan doğruya ceza verirlerken, bu cezaları gerektiren yasak fiil ve halleri bizzat tesbit etmiş olsalar, yani, tanık dinlemeye gerek görmeseler dahi memurun savunmasını almadan ceza veremezler. Bu Anayasal zorunluluktur.

Aydınlatılmamış bir konu üstünde ilgililerden ve tanıklardan etraflı bilgi toplamaya veya uyuşmazlık olayının çözülüp gerçeğin ortaya çıkarılması için yapılan tüm işlemlere soruşturma dendiği dikkate alındığında, disiplin amirlerinin ceza vermeden önce yaptıkları;

- Gerek gördükleri halde bazı bilgi ve belgeleri toplamaları,
- Tanıkların ifadelerine başvurmaları,
- Suçlu olduğu ileri sürülen memurun savunmasını almaları,

gibi işlemler, ileri sürülen iddiaların o memur tarafından yapıp yapılmadığının tesbitine imkan sağlayan soruşturmadır.(42)

Disiplin soruşturması, disiplin amirlerince başlatılır. 657 Sayılı yasanın 125. maddesinde sayılan fiil ve halleri işleyenler hakkında, bunların öğrenilmesinden itibaren, uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulmasını gerektiren fiil ve hal ise bir ay içinde disiplin soruşturması başlatılmalıdır. Devlet memuriyetinden çıkarılmayı gerektiren fiil ve hal ise, altı ay içinde disiplin kovuşturmasına başlanmalıdır. Aksi halde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrayacaktır.

Disiplin soruşturmasını disiplin amirleri kendileri yaparlar veya yaptırırlar. Ayrıca yüksek disiplin kurulu da soruşturma yaptırabilir.

Soruşturma konusu aşağıdaki şekillerden biri ile öğrenilebilir:

- Disiplin amirleri suç konusunu bizzat tesbit edebilirler.
- Suçkonusu başka mercilerce tesbit edilip Disiplin amirine bildirilebilir.

- Suç herhangi bir şikayet veya ihbar ile öğrenilebilir.
- Denetim veya inceleme sırasında suç öğrenilebilir.
- Suç, Adli veya İdari Soruşturma sonucu tesbit edilebilir.

Bu şekilde öğrenilen konularda disiplin amirlerince soruşturma başlatılır.

(42)Bahir SORGUÇ.Disiplin ve İdari Soruşturma, 1980, Ankara s.77 .

Disiplin amirleri yada onların görevlendirecekleri soruşturmaların yetkileri sınırlıdır. Bunlar yeminsiz tanık dinleyebilirler. Bilirkişi görevlendirebilir, ancak yemin verdirmezler. Yüksek disiplin kurulunca görevlendirilen soruşturmacı ise, bu kurulun bu konudaki bütün yetkilerini kullanabilir. Bu soruşturmacılar her çeşit belgeleri incelemeye, yeminli tanık ve bilirkişi dinlemeye veya niyabeten dinletmeye, mahallen keşif yapmaya veya yaptırmaya yetkilidir. (43)

Soruşturmacı, muhbir veya şikayetçi bulunduğu takdirde, önce bunların ifadelerine başvurur. Şikayetçi veya muhbirin olmadığı konularda, evrak üzerinde inceleme yapılır. Hakkında soruşturma yapılan memurun olay hakkında bilgisine başvurabilirler.

Soruşturma tamamlandıktan sonra, soruşturmacı olay ve dosya hakkında bir rapor düzenler. Raporda, soruşturmaya nasıl ve hangi emirle başlandığını, konuyu, toplanan bilgi ve belgelerle yapılan diğer işler belirtilir. Bunların tartışması yapılarak değerlendirilir. Sonuçta disiplin suçu teşkil eden fiilin veya halin sabit olup olmadığı sabit ise buna ilişkin ceza belirtilir. Rapora eklenen belgeler bir dizi pusulasında belirtilir.

Soruşturmayı yaptıran yetkili amir, raporu değerlendirerek disiplin cezası verilip verilmemesine karar verir.

(43) Mehmet KARADUMAN, Memur Muhakemesi Hukuku ve Memur Suçları, 1980.

Ankara, s. 77.

Öte yandan, Memur-in Muhakematı kanununa göre yapılmakta olan bir soruşturma sonucu, memurun suç teşkil eden bir hareketinin bulunmadığı ancak disiplin cezası ile cezalandırılması gerekeceği kanısına varılırsa men'i muhakeme istemiyle düzenlenen fezleke de disiplin cezası yer alabilir. Yetkili amir bunun üzerine gerekli işlemleri yapar.

III. GÖREVDEN UZAKLAŞTIRMA

A. Genel Olarak Görevden Uzaklaştırma

Görevden uzaklaştırma soruşturmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için başvurulabilen geçici bir önlemdir. Görevden çıkarma niteliğinde olmadığı için görevden uzaklaştırılan Memurun Memuriyet görevi sona ermez. Yapılan soruşturmanın sonuçlanması veya ceza soruşturması verilecek men'i muhakeme yada beraat kararı, disiplin soruşturması sonunda memurluktan çıkarma cezası verilmeyen memurlar hakkında alınan görevden uzaklaştırma tedbiri kaldırılır. Ayrıca gerek görülürse görevden uzaklaştırma idare tarafından her zaman kaldırılabilir.

657 Sayılı Yasanın 137- 145 maddelerinde bu yasaya tabi memurların görevden uzaklaştırılmaları hususu düzenlenmiştir. 137. Maddede görevden uzaklaştırma tedbirinin tanımı yapılmış, bunu takibeden maddelerde ise, görevden uzaklaştırılan memurların hak ve yükümlülüklerinin neler olduğu bu tedbirin hangi hallerde kaldırılacağı ve memurun ne zaman göreve başlatılacağı hususları düzenlenmiştir.

Anılan yasanın 237. maddesi ile, yasanın birinci maddesi kapsamına giren memurlar hakkında özel yasalarda yer alan görevden uzaklaştırma hükümleri kaldırılmış olmakla, kapsam dahilinde tüm memurların görevden uzaklaştırılmaları bu kanun hükümleri dahilinde olacaktır.

B. Görevden Uzaklaştırmaya Yetkililer

Devlet; Kamu hizmetlerinin gerektirdiği hallerde, görevi başında kalmasında sakınca görülecek Memurları ihtiyati bir tedbir olarak görevden uzaklaştırabilir. Burada, görevden uzaklaştırma tedbirinin alınabilmesi için iki şartın gerçekleşmesi gerekir.

Bunlar;

- Kamu hizmetlerinin gerektirdiği hal,
- Görevi başında kalmasında sakınca olması hali,

Bu şartların bir arada bulunması gerekir. Ortada herhangi bir sebep yokken "görevi başında bulunması sakıncalı" diyerek bir memuru görevden uzaklaştırmak mümkün değildir. Tedbirin alınabilmesi için disiplin hukuku veya Türk Ceza Kanununa göre soruşturma yapılmasını gerektiren bir olayın olması gerekir. Bu olay üzerine, memurun kamu hizmetlerinin gerektirdiği hallerde görevine devamının sakıncalı bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi yapılarak yetkili amirlerce görevden uzaklaştırma tedbiri alınabilecektir.

Görevden uzaklaştırmaya yetkili amirler 657 Sayılı yasanın 138. maddesinde,

- Atamaya yetkili amirler,

- Bakanlık ve Genel Müdürlük müfettişleri,
 - illerde Valiler,
 - ilçelerde Kaymakamlar, (ilçe idare Şube Başkanları hakkında valinin muvaffakatı şarttır)
- olarak belirlenmiştir.

Atamaya yetkili amirler, kurumların teşkilat kanunlarında ve iller idaresi Yasasında gösterilmiştir. Bunlar, atamaya yetkili oldukları memurları görevden uzaklaştırabilirler. Ayrıca, Bakanlar Kurulu Kararı veya ortak kararname ile atanan memurlar hakkında bu tedbir memurun ilgilendirildiği Bakan tarafından alınabilecektir.

Bakanlık veya Genel Müdürlük Müfettişleri tarafından görevden uzaklaştırılma tedbiri alınması halinde, durum müfettişler tarafından bir tutanakla tesbit edilir, görevden uzaklaştırma gerekçesi ile birlikte görevinden uzaklaştırılan memur, varsa o yerdeki birinci derecedeki amirine yazı ile bildirmekle beraber, derhal yazı ve şifre ile o memuru atamaya yetkili mercie bildirmek üzere kurumuna da bilgi verir.(44)

Valiler, atamaya yetkili amir olarak, onayları ile atananlar hakkında bu tedbiri kullanabileceği gibi, il idaresine tabi bütün memur ve amirleri kanuni şartlar gerçekleştiği takdirde görevden uzaklaştırabilirler. Valiler tarafından alınan görevden uzaklaştırma tedbiri memuru kurumuna derhal bildirilir.

(44) İbrahim PINAR. Memurun Muhakemat Kanunu ve Disiplin cezaları.

1980,Ankara.

İl İdaresi Kanununun 16. Maddesindeki valilerin işten elçektirme yetkileri, 657 sayılı Kanunun 237. Maddesi karşısında; 657 sayılı Kanuna tabi olan memurlar için kalkmıştır. Ancak bu Kanunun 137-145'nci maddelerine göre görevden uzaklaştırma yoluna gidebileceklerdir.

Kaymakamlar da; ilçe idare şube başkanları da dahil olmak üzere yönetimi altındaki her memuru kanuni şartlar gerçekleştiği takdirde görevden uzaklaştırabilirler. Ancak ilçe idare Şube Başkanlarını görevden uzaklaştırmadan önce Valinin iznini almak zorundadırlar. 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 31/D maddesinde Kaymakamlara tanınan işten el çektirme yetkisinin - yukarıda valiler için açıklandığı üzere - 657 sayılı kanuna tabi memurlar açısından uygulama alanı kalkmış olup, kaymakamlar bu yetkilerini 657 sayılı Kanunun 137-145. maddelerinde belirtildiği üzere kullanacaklardır.

Görevden uzaklaştırılan Devlet Memurları hakkında, bu tedbir, soruşturma başlatılmadan önce alınmış ise görevden uzaklaştırmayı takiben 10 gün içinde soruşturmaya başlanması şarttır. Görevden uzaklaştırıldıktan sonra memur hakkında derhal soruşturmaya başlamayan keyfi olarak yada garaz veya kini dolayısıyla böyle bir tasarrufta bulunduğu, yapılan soruşturma sonucu ortaya çıkan amirlerin, hukuki, mali ve cezai sorumluluğu vardır. (657 S.K. Md. 139)

C. Görevden Uzaklaştırılma Tedbirinin Kaldırılması

657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 142-145'nci maddeleri

görevden uzaklaştırma tedbirinin kaldırılmasını düzenlemiştir. Buna göre; görevden uzaklaştırma, bir disiplin kovuşturması icabından olduğu takdirde en çok 3 ay devam edebilecektir. Bu süre sonunda hakkında karar verilmeyen memur göreve başlatılacaktır. Ceza kovuşturmasından dolayı görevden uzaklaştırılan memurun durumu görevden uzaklaştırmaya yetkili amirce (Müfettişlerin görevden uzaklaştırdıkları memurlar hakkında atamaya yetkili amir) her iki ayda bir incelenerek görevine dönüp dönmeyeceği hakkında karar verilecek, ve durumu memura yazı ile tebliğ edilecektir.

Soruşturma sonunda, disiplin cezası olarak memurluktan çıkarma veya ceza kanununa göre cezai bir işlem uygulanmasına lüzum kalmayan Devlet Memurları için alınmış olan tedbir, bu tedbiri alan amirlerce (Müfettişlerin görevden uzaklaştırdıkları memurlar için atamaya yetkili amir) derhal kaldırılır. Tedbirin kaldırılmasını düzenleyen 142. Maddede, belirtilen şartlar gerçekleştiğinde bu tedbiri kaldırmayan amirin hukuku, cezai ve mali sorumluluğunun doğacağı belirtilmektedir. Ayrıca 143. maddede Memurun göreve tekrar başlatılmasının zorunlu olduğu haller belirtilmiştir. Buna göre;

a) Haklarında memurluktan çıkarmadan başka bir disiplin cezası verilenler,

b) Yargılamanın Men'ine veya beraatına karar verilenler,

c) Hükümden evvel haklarındaki kovuşturma genel af ile ortadan kaldırılanlar,

d) Görevlerine ve memurluklarına ilişkin olsun veya olmasın memurluğa engel olmayacak bir ceza ile hükümlü olup cezası ertelenenler,

./..

Bu kararların kesinleşmesi üzerine haklarındaki görevden uzaklaştırma tedbiri kaldırılacaktır.

Devlet Memurları Kanununun 144. maddesine göre ise; memurların adli veya idari soruşturmaya esas fiillerinin hizmetlerini devama engel olmadığı anlaşılanlar ile 143. maddenin yukarıda belirtilen a,b,c, fıkralarında yazılı olan durumlarda, soruşturmanın her safhasında görevden uzaklaştırma tedbiri kaldırılabilecektir. Bu madde ile, görevden uzaklaştırılan memurun görevine iadesinde, yetkili amire geniş yetki verilmiştir.

D. Görevden Uzaklaştırılan veya Görevinden Uzak Kalan Memurların Hak ve Yükümlülükleri

657 sayılı yasanın 141. maddesine göre, görevden uzaklaştırılan ve görevi ile ilgili olsun veya olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınan memurlara, bu süre içinde aylıklarının 2/3 si ödenecektir. Ayrıca, kanunda öngörülen sosyal hak ve yardımlardan faydalanmaya memurlar devam ederler. Ödemeye hak kazanmada aylıklara ilişkin hükümler uygulanacaktır. ek gösterge, özel hizmet tazminatı, temininde güçlük, iş riski, iş güçlüğü ve mali sorumluluk tazminatları ile sosyal hak ve yardımlardan yakacak yardımı 2/3 oranında ödenecek, Emeklilik kesenekleri ise, Emekli Sandığı Kanununun 15/g fıkrası ve 1425 sayılı yasanın Ek 1'inci maddesi uyarınca aylığın yarısı üzerinden hesaplanacaktır.

Haklarındaki görevden uzaklaştırma tedbirinin kaldırılmasıyla yeniden göreve başlayan memurlara, aylıklarının kesilmiş olan üçte birleri ve aylığın ödenmesindeki esaslara tabi tutulmuş ödeneklerden yapılmış olan üçte bir kesintiler nakden iade edilecektir. Bunların görevden uzakta geçirdikleri süreler, kademe ve derece yükselmelerinde değerlendirilecektir.

S O N U Ç

14.7.1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu disiplin hükümleri, bu kanunun değişik birinci maddesi kapsamına giren memurlara uygulanacaktır.

Kapsam dahilinde olmakla birlikte, özel kanunları gereği disiplin hükümleri yönünden ayrı mevzuata tabi memurlarda bulunmaktadır.

657 sayılı kanun kapsamının çok geniş olması sebebiyle, birbirinden çok farklı özellikler gösteren, nitelikleri farklı olan görevlerin yerine getirilmesi esnasında yapılan hata ve kusurlu işler farklı etki yaratabilecektir. Bu yüzden işin özelliğine göre bazı kurumlarda çalışan memurlar için farklı mesleki yasak fiiller tesbit edilmiş olması ve bu fiillere karşılık verilecek disiplin cezalarının ağırlık derececelerinin değişik olması tabidir. Ancak bu farklılıkların sistemli bir şekilde düzenlenmesi disiplin hukuku için yararlı olacaktır.

Devlet memurları gördükleri kamu hizmetleri dolayısıyla Devlet memuriyetinin şeref ve itibarına layık tutum ve davranışlar içinde bulunmak, böylece Devletin itibarını korumak zorundadırlar. Bu hususta disiplin önemi ortaya koymaktadır. İdarenin etkili ve süratli tedbirler alması ile belirtilen davranışların dışına çıkılması önlenabilir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununda 12.5.1982 gün ve 2670 sayılı Yasa ile yapılan değişikliklerle, disiplin hükümleri yönünden idareye daha geniş yetkiler tanınmış ve disiplin soruşturmalarının ivedilikle tamamlanıp gerekli cezanın verilebilme imkanı sağlanmıştır. Bu da disiplin hukukumuz yönünden atılmış ileri bir adım olarak değerlendirilebilir.

Değişiklikle getirilen aylıktan kesme cezasının disiplin amirleri tarafından doğrudan verilebilir olması ve bu cezanın manevi yönü yanında maddi yönünün de bulunması etkisini arttırmıştır. Bazı özel kanunlarda aylıktan kesme cezası uygulanmasının benimsenmiş olması sebebiyle temel kanun olarak nitelendirebileceğimiz 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda da bu cezaya yer verilmiş olması isabetli olmuştur.

Anayasamızda da manasını bulduğu üzere, uyarma ve kınama cezalarına karşı idari yargıya başvurulamaması, idareye bu cezaların uygulanmasında kesin karar verme yetkisini tanımıştır. Bu cezalara karşı itiraz varsa bir üst disiplin amirine, yoksa Disiplin Kuruluna yapılabilecektir. İtiraz üzerine verilen kararlar ise kesin olup idari yargıya başvurulamaz. Bu uygulama, idari yargıdaki işlerin birikmemesi amacı yanında asıl olarak idarenin yetkilerinin genişletilmesi amacına yönelmiştir.

Disiplin cezalarının sicilden silinme sürelerinin arttırılması da, cezaların sicilden silinme süresi içinde tekerrüre esas olmaları nedeniyle etkinliğin artmasında rol oynamıştır.

Sürekli olan kamu hizmetlerini Devletin itibar ve güvenini sarsmadan yürütecek yönde disiplin mevzuatımıza kazandırılan bu yenilikler, özellikle disiplin amirlerine büyük görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Disiplin amirleri geniş yetkilerini kullanırken objektif davranmalı, kasden ve gereksiz yere disiplin cezası uygulayarak memurun moral gücünü kırmamalıdır.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

- ALACAKAPTAN, Uğur, : Suçun Unsurları, Ankara, 1975.
- ALİKAŞİFOĞLU, Kemalettin, : Gerekçeli, Açıklamalı, İċtihatlı Devlet Memurları Kanunu, Ankara, 1978.
- ALİKAŞİFOĞLU, Kemalettin, : " Disiplin Cezaları," A.İ.D, Cilt: 10, Sayı, 4, 1977.
- AKAR, Ücal, : "Türk Hukukunda Memurların Ticaret Yapma Yasağı", E.İ.T.İ.A.D, Cilt: 12, Sayı, 2, 1976.
- DİNÇER, Yıldız, : "Devlet Memurları Disiplin Hukuku" A.İ.D, Cilt: 9, Sayı. 1, 1976.
- EROĞLU, Hamza, : İdare Hukuku, Ankara, 1986.
- GÖZÜBÜYÜK A. Şeref, : İdari Yargı, 3 ncü. Basım, Ankara.
- KARADUMAN, Mehmet, : Memur Muhakemesi Hukuku ve Memur Suçları, Ankara, 1980.
- ONAR, Sıddık Sami, : İdare Hukukunun Umumi Esasları, İstanbul, 1966.
- İSBİR, G. Eyüp, : Türkiye'de Devlet Memurlarının Denetimi, Ankara, 1977.
- ÖRÜCÜ, Esin, : Disiplin Cezaları, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu Sistemi, İstanbul, 1967.
- PINAR, İbrahim, : Memurin Muhakemat Kanunu ve Disiplin Cezaları, Ankara, 1980.
- PİRLER, Orhan, : Açıklamalı, Uygulamalı Devlet Memurları Kanunu, Ankara, 1982,
- SORGUÇ, Bahir, : Disiplin ve İdari Soruşturma, Ankara, 1978.
- SORBAHAR, Sadrettin, : Disiplin Cezaları ve Uygulaması, Ankara, 1976